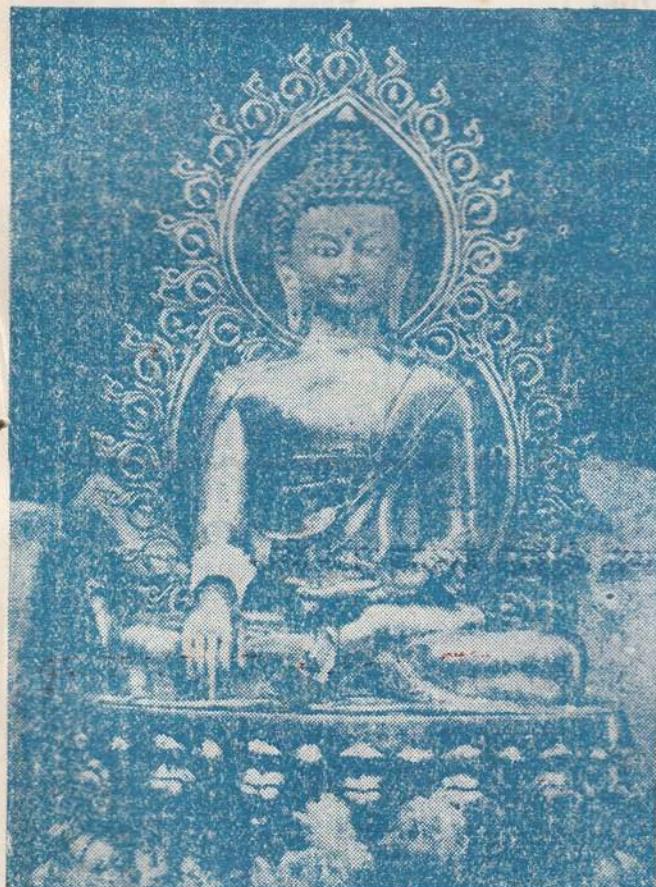

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स

आनन्द भूमि

THE ANANDABHOOMI
(BUDDHIST MONTHLY)

वार्षिक प्राहक शुल्क ३०।
आजीवन प्रा. शुल्क ३००।
एक प्रतिको ३।

यँयाः पुही

बुद्धसम्वत् २५३१

नेपालसम्वत् ११०७

वर्ष १५

भाद्र पूर्णिमा

यैला श्व

अंक ५

विक्रमसम्वत् २०४४

1987 A. D.

Vol. 15

भाद्र

September

No. 5

“आनन्दभूमि” को नियम

- (१) “आनन्दभूमि” आनन्दकुटी विहार गुठीद्वारा प्रकाशित हुने नेपालको पहिलो बुद्धधर्म सम्बन्धी मासिक पत्रिका हो । यो प्रत्येक पूर्णमासिको दिनसम्मान निस्कर्मेष्ठ । यसको आजीबन ग्राहकशुल्क रु. ३००/- र वार्षिक ग्राहकशुल्क रु. ३०।- मात्र छ । जुनसुकै महीनामा पनि ग्राहक बन्न सकिन्छ । एक प्रतिको रु. ३।- मात्र ।
 - (२) यो आनन्दभूमि विहारगुठीको मुख्यपत्र हो । यसमा बुद्धधर्मसँग सम्बन्धित विषय छापिनेछ ।
 - (३) लेखकद्वारा प्रकट भएका कुनैपनि विचारमा लेखकको उत्तरदायित्व लेखकमै हुनेछ, सम्पादकमण्डल हुनेछन् ।
 - (४) लेखकले नेपाली, नेपालभाषा र अंग्रेजीमध्ये कुनैपनि भाषामा लेख पठाउन सकिन्छ र पठाइएका लेख फिर्ता पठाउने व्यवस्था गर्न नसकिने भएको ले प्रतिलिपि आफूसँग राखी पठाउनु चाञ्छनीय छ ।
 - (५) लेख पठाउँदा पूरा साइजको कागजमा एकापट्टि मात्र लेखेर पठाउनुपर्नेछ । कार्बोन हालीलेखिएको वा टाइप गरिएको लेखलाई स्थान नदिन सकिनेछ ।
 - (६) ग्राहकशुल्क, विज्ञापन तथा प्रबन्ध सम्बन्धी पत्र व्यवस्थापकको नाउंमा आनन्दभूमि कार्यालयमा पठाउनु पर्छ । पत्रव्यवहार गर्दा आफ्नो ग्राहक संख्या तथा नाम ठेगाना राम्ररी लेखिएको हुनु जरूरी छ । ठेगाना हेरफेर हुने भएमा एक महीना अगाडि व्यवस्थापकलाई सूचना दिनुपर्दछ । पत्रिका सम्पर्यमा नयुगे लिखित सूचना दिने गर्नुपर्दछ ।
 - (७) कुनैपनि लेख प्रकाशित गर्ने वा नगर्ने अधिकार सम्पादकमै रहनेछ ।
-

विषय-सूची

बुद्धवचन	१	सोभियत संघ्य बुद्ध-धर्म	१६
राजा विभिन्नसारको सिद्धार्थसँग भेट	२	अनडगन सूत्रया रूपरेखा	२२
बुद्ध-धर्म एक परिचय	३	की मनू जुया: जन्म क्या	२४
शान्तिनायक बुद्ध	५	प्रश्नोत्तर स्तम्भ	२५
पञ्चशीलको उपादेयता	११	Paticcasamuppada Process.....	26
आनन्दकुटी विद्यापीठ स्तम्भ	१४	सम्पादकीय	२६
सम्पादकलाई चिठ्ठी	१७	बौद्ध गतिविधि	३०
बुद्ध तिमी केरि जन्म	१८		

आनन्दभूमि

प्रधान - सम्पादक

भिक्षु अश्वघोष

सम्पादक

सुवर्ण शाक्य

इवस्थापक तथा प्रकाशक

भिक्षु मंत्री

सदस्य—सचिव

आनन्दकुटी विहारगुठी

पत्रव्यवहार

आनन्दभूमि

पो. ब. नं. ३००७

स्वयम्भू, काठमाडौं

फोन नं. २-२४४२०

महावर्ग विनयपिटकबाट —

“चरथ भिक्खुवे चारिकं बहुजन हिताय
बहुजन सुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय
हिताय सुखाय देवमनुस्सानं। देसेथ भिक्खुवे
धर्मं आदिकल्याणं मञ्ज्ञेकल्याणं परियोसान
कल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं केवलं चरिपुणं
परिमुद्रं ब्रह्मचरियं पकासेथ ।”

भिक्षुहरू ! बहुजन हितको लागि, बहुजन सुख-
को लागि, विश्वमाथि दयाको लागि, देव र मनुष्यहरूको
हित, सुख र कामको लागि संचार गर । भिक्षुहरू
आरम्भ, मध्य र अन्त्य समयसम्म कल्याण हुने धर्मको
अर्थ र भाव सहित उपदेश दिएर सम्पूर्ण परिशुद्धि
ब्रह्मचर्य (धर्म) को प्रकाश गर ।

खच्चर, सिध्युदेशको असल घोडा र महानाग हात्तीहरूलाई दमन गर्नु उत्तम हो,
यो भन्दा आफू नाई दमन गर्नु फन उत्तम हो ।

राजा बिम्बसारको सिद्धार्थसँग भेट

- आचार्य भिक्षु अमृतानन्द

भिक्षु आनन्दले सिद्धार्थ प्रवर्जिन हुनु भएको मा चक्रमान् (बुद्ध) जुन विचारणारी प्रवर्जित हुनुभएको हो सो कुरा यसरी भन्नुभएको छ-

(१) 'धूलो उत्पन्नहुने जस्तै घरावास सम्बाधपूर्ण छ, प्रवर्ज्या खला आकाश जस्तै छ' भनी (सिद्धार्थ गौतम) प्रवर्जित हुनु भयो ।

(२) प्रवर्जितभई (वहाँले) पापकर्म विवर्जित गर्नु भयो र वची दुश्चित्र छाडी, जीविका परिशोधन गर्नु भयो ।

(३) अनेक उत्तम लक्षणले सुसम्पन्न हुनु भएका बुद्ध, राजगृह अर्थात् गिरिक्रजमा भिक्षा जानु भयो ।

त्यहाँ प्रासादमा वसेका राजा बिम्बसारले, लक्षणयुक्त बुद्ध (सिद्धार्थ) लाई देखेर यस्तो भने -

क) "हे पुरुष ! हेर; यी वृहत् लीलाले सम्पन्न अभिरूप, आचरण सम्पन्न तथा युगमात्र हनें पुरुषलाई हेर ।

ख) "चक्रुसंयमगरी (यताउता नहेरी), स्मृतिवान् भएका यी पुरुष नीचकुलका जस्ता लाग्दैनन्; राजदूत हो ! दौड, हेर; यी भिक्षु कहाँ जाँदारहेछन् ?"

"कहाँजाँदा रहेछन्, कहाँ बस्दा रहेछन्" भन्दै राजाले पठाएका ती पुरुषहरू ती भिक्षुका पछि पछि लागे । रक्षित इन्द्रिय, सुसंयमी, सम्प्रज्ञानी तथा स्मृतिवान् ती भिक्षुले भिक्षाटन गरी क्रमशः पात्र पूरित गरे । पिण्डाचार गरिसकेपछि, नगरबाट निस्की, ती भिक्षु 'यहाँ

बास हुनेछ' भनी सोची पाण्डवपर्वतको उकालो चढे । त्यहाँ (पाण्डवपर्वतमा) गएको देखी, ती दूतहरू पनि त्यहींनै बसे र त्यसमध्ये एकजना मात्र फर्की राजालाई विन्ति गन्यो-

"महाराज ! ती भिक्षु, गिरि-गुफामा व्याघ्र-वृषभ अथवा सिह बसेकै पूर्वपट्ठि हेरी पाण्डव पर्वतमा बसेका छन् ।"

दूतको कुरा सुनी क्षत्रीयराजा भद्रयानमा बसी, हतार हतार यानलाई पाण्डवपर्वत पुन्याए । राज यानभूमिसम्म यानमा गई, त्यसपछि यानबाट ओहर्णी, पैदल नै गएर त्यहाँ पुगेपछि नगिचमा बसे । सम्मोदन सहित कुशलक्ष्म पुराकानी गरिसकेपछि राजाले सोधे -

"तपाईं युवा अनि तन्त्रेरी नै हुनुहुन्छ, प्रथम वैसको शिशु जस्तै हुनुहुन्छ, वर्णसम्पन्न जातिले क्षत्रीय जस्तो लाग्छ । म तपाईंलाई अनेक सेनाले सुशोभित हस्ती समूह सहित उपभोग्य सम्पति (राज्य) दिनेछु, उपभोग गर्नु होस, तपाईंको जाति के रहेछ ? सो पनि बताउनुहोस ।" तब सिद्धार्थले भन्नु भयो-

"हे राजन् सीधा हिमालयको पार्श्वमा जनपराक्रम सुसम्पन्न कोशल रज्यको निकेतन अर्थात् प्राचीन देश छ । त्यहाँ आदित्य गोत्रका शाक्य जाति छन्, त्यसै कुलबाट प्रवर्जित भएर आएकोलै, कुनै काम विषयको खोजी गरी आएको होइन । काम विषयको दोषलाई देखी, नैष्कर्म्यलाई क्षेम समझी तपश्रव्यको निम्ति जाँदैछु, यसैमा मेरो मन लाग्छ ।"

बुद्ध-धर्म एक परिचय

— इन्द्रनारायण मानन्धर

बुद्ध-धर्मलाई सही रूपमा हेर्नुपर्दछ । तर यससरी हेर्नेहरू कम नै छन् । यसलाई धर्म नै होइन भन्नेहरू पनि छन् । यो अन्य धर्मको एक अंश हो भन्ने पनि छन् । बुद्धधर्म बौद्ध-हरूको लागि मात्र भन्नेहरू पनि छन् । यस सन्दर्भमा सर्वप्रथम यो स्पष्ट हुनु जरुरी छ कि धर्म र कर्मको केत्रविन्दु ईश्वर होइन हाम्रै चित्त हो । बुद्ध-धर्म आंशिक धर्म होइन यो पूर्ण तथा भवचक्रबाट मुक्त पाउन सक्ने व्यवहारिक धर्म हो । बुद्ध-धर्ममा सम्प्रदायको घेरा छैन; न यसको सीमाना नै छ; न त अन्य धर्मसँग संघर्ष वा विरोध गर्न अनुयायीहरूको जमातले नै पहरा गराइराख्ने गरेको छ । यसका अनुयायीहरू पनि बाहिरको लागि मैत्री र भित्रको लागि प्रज्ञाको अस्त्र प्रयोग गर्नेहरू हुँदा अरुसँग संघर्ष गर्दैन र आफ्नो अन्तर्मनमा रहेका क्लेशहरूसँग नै संघर्ष गरिरहन्छ ।

भगवान् बुद्धले धर्मदेशानाको क्रममा कहिल्यै गोप्य बैठक बसालेन, न त गुप्त उपदेश नै कसैलाई दिए । कसैलाई बुद्ध-धर्ममा जबर्जस्ति भित्र्याएको पनि छैन; न कसैलाई यस धर्ममा प्रवेश गर्न नदिएको छ । यसबाट स्पष्ट पनि

हुन्छ कि बुद्धको उपदेश तथा वहाँले देखाउनु भएको आर्थअष्टद्विकमार्ग चार दीवार भित्र रहनेहरू याने साम्प्रदायिक भावना हुनेहरूको लागि होइन किन्तु सकल प्राणीको लागि नै हो । बुद्ध-धर्ममा सारिपुत्र र मौद्गल्यायन जस्ता उच्च ब्राह्मणहरू अनुयायी बच आउँदा रोकावट भएन । अंगुलिमाल जस्तो ६६६ व्यक्तिको ज्यान लिने हत्यारा, बुद्ध-धर्मको शरणमा आउँदा थुक्कारिएन, शहरका गुण्डाहरूलाई रमाउने व्यवसायमा लागेकी अभिपाली जस्तीले बुद्ध-धर्म अपनाउन आउँदा पनि छेकिएन । सबैको लागि यसमा समाज अवसर रहेको यसको उदारता हो । पाफीलाई धृणा नगर्नु, पापलाई धृणा गर्नु भन्ने बुद्धधर्मले सोच्न लगाएको यो गम्भीरता हो । जन्मले ब्राह्मण वा चाण्डाल हुँदैनन्, कर्म ले मात्र ब्राह्मण वा चाण्डाल हुने भन्ने बुद्धधर्मले दर्शाएको सरलता हो । शारीरिक शक्तिभन्दा मानसिक शक्ति नै बलियो हुन्छ भन्ने बुद्ध-धर्मले लिएको दृढता हो । बहुजन हिताय बहुजन सुखायको सिद्धान्त बुद्ध-धर्मले अपनाएको महान्ता हो । भगवान् बुद्धले जे भन्ने गरेको छ त्यही गर्ने

गरेको पनि छ र जे गर्दछ त्यही भन्दछ पनि, गुह्य र गोप्य न वहाँ मा छ न वहाँले देखाएको धर्ममा नै छ । वहाँको धर्म सार्वजनिक र सार्व-कालिक हो । चित्त विशुद्धि गर्नु नै बुद्धधर्म अपनाउनु हो । आपनो चित्त आफैले शुद्ध गर्न सबैलाई बुद्ध-धर्मले आह्वान गर्दछ । कसैलाई आदेश दिँदैन । चित्त शुद्ध गर्नेहरूलाई स्वागत गर्दछ र नगर्नेहरू प्रतिष्ठाना गर्दैन । सिर्फ अज्ञानीहरूको अज्ञानतालाई मात्र हेरी तिनीहरू-मा ज्ञान, चक्षु होस र अज्ञानता हटोस् भनी आशिका गर्दछ । परम्परा देखिका दुई विचार धारा (१) क्रियावाद (कार्यको फल भोग्नु पर्नेछ भन्ने) (२) अक्रियावाद (कार्यको फल हुँदैन भोग्नु पनि पद्दैन भन्ने) मध्ये बुद्धधर्म क्रियावादको पक्षमा भएको पाउँछौं । क्रियावादको अर्को नाम कर्मवाद हो । आफ्नो फल हुन्छ सो फल कर्मकर्ताले नै भोग्नुपर्दछ भन्ने कर्मवादको विचार धारा हो । कर्मबादमा पनि कर्मको फल भोग्नुपर्ने नपर्ने भन्ने ईश्वरको हातमा छ भन्ने धारणा बुद्धधर्मले मानेको छैन । कर्मको फल भोग्न नपर्ने गर्न अरुको निगाह वा क्रयामा निर्भर हुने होइन, आफैले आफ्नो चित्त परिशुद्ध गरेमात्र यो सम्भव हुने बुद्धधर्मको सिद्धान्त हो । फल-फूलको बिँया जस्तै फल दिन सक्ने कर्म पनि एक वीउ समान हो । फलफूलको वीउलाई हाँडीमा राखी भुटे पछि त्यस वीउबाट पुनः फल दिन समर्थ हुँदैन, त्यस्तै आफ्नो सञ्चित कर्मको फल फलनु अगाडि नै आफैले आफ्नो चित्त परिशुद्ध गरी अरहन्त हुन सके पुनर्जन्म गराउने कर्मले फल दिन नसक्ने हुन्छ र अर्को जन्म जन्मान्तर भोग्दै जानुपर्ने सञ्चित भैरहेको कर्मको फल

भोग्नु नपर्ने हुन्छ । अरहन्तको स्थितिमा नपुगे-सम्म प्रत्येक कर्मको फल नभोगी सुख पाउँदैन । हाम्रो शरीर, वचन र मनद्वारा हामीले प्रतिक्रिया जनाई कर्म बनाउँदछौं भने हाम्रै पहिलेको कर्मले गर्दा नै हामी यो स्थितिमा जन्म भएका पनि हो । कुशल कर्म होस् अकुशल कर्म होस सो हामीसँग सँगै जुन सुकै जन्ममा पनि आइ रहन्छ । अवसर मिल्नासाथ फल दिन्छ पनि । यसै कुरालाई लिएर भगवान् बुद्धले “सब्बेसत्ता कम्म सका” भनी भन्नुभएको हो । यसको अर्थ सकल प्राणीहरूको आफ्नो भन्नु नै आफ्नै कर्म हुन् । हामीलाई नरकमा लाने पनि हाम्रै कर्म हो । मनुष्ययोनिमा ल्याउने तथा देवलोक र ब्रह्म-लोकमा लाने पनि हाम्रै कर्म हो । त्यो कर्म जुन हामीले हाम्रो शरीर, वचन र मनद्वारा बनाउँछौं । त्यही कर्मले जसले हामीलाई बनाउँछ र भवच-क्रमा घुमाउँछ । यस तथ्य कुराको आधारमा “अत्ता हि अत्तनो नाथो - कोहि नाथो परोसिया” भनी आफ्नो मालिक आफै हो, अरु कोही होइन भनेर, गलत धारणामा रहेकाहरूलाई बिउँकाउन भगवान् बुद्धले उपदेश दिनुभएको हो ।

हामी मनुष्ययोनिमा जन्म हुनु नै हाम्रो कुशल कर्मको फल हो । अतः प्रायः सबै मानिसहरू साधारण अवस्थामा छेंदा पाप गर्नमा भन्दा धर्म गर्नमा ढल्कने र रुची गर्ने हुन्छन् । तैपनि मानिसहरूले पाप गरिरहेको पाउँछौं किन होला ? त्यो स्पष्ट तरीकाले सोझो बाटो र त्यसमा लाग्न यथार्थ ज्ञानको अभावमा मानिसहरू अलमली, अज्ञानताले द्वेकी, धर्म गरेको भन्दा भन्दै पाप गर्न पुगी शुद्ध धर्मको सम्पर्कमा जाने

अवसरबाट समेत वज्जित भै-रहेकोले हो । त्यसरी अलमलमा नपरोस् भनी भगवान् बुद्धले निम्न १० वटा पाप अथवा अकुशल कर्म-बाट बचेर बस्नु नै धर्म वा कुशल कर्म गर्नु हो भनी सरल स्पष्ट रूपमा शुद्ध धर्मको सम्पर्कमा जान सजिलो होस् भन्ने हेतुले धर्मदेशना गर्नु भएको हो । नैतिकतामा आधारित यो धर्ममा लाग्न सहाराको रूपम पञ्चशील, अष्टशील र दशशील पनि पालन गरी आफ्नो रक्षक सृजना गर्न पनि अति दिनुभएको छ ।

(क) शरीरबाट हुने पापः— (१) प्राणी हिसा (२) चोरी (३) परस्त्री वा पुरुषसँग व्यभिचार गर्नु ।

(ख) वचनबाट हुने पापः— (१) कूठो बोल्नु (२) कडा वचन बोल्नु (३) चुकली गर्नु (४) फजुल गफ गर्नु ।

(ग) मनबाट हुने पापः— (१) अविद्या (अरु-हरूयो सुख सम्पत्तिमा गिद्ध दृष्टि राख्नी) लोभ गर्नु (२) व्यापद (अरुको लाभमा डाहा गर्नु, हानीमा हर्ष हुनु) (३) मिथ्यादृष्टि (उल्टो धारणा) रहनु ।

उपर्युक्तानुसार बुद्धधर्म वास्तवमा अनुभव-को आधारमा अन्तिम सत्य पत्ता लगाएर उदय भएको धर्म हो । भौतिक धर्म (रूप) लाई अष्टकलापको तहसम्म फाँदै, मानसिक धर्म (नाम) लाई रूपको दाँजोमा १७ गुणा द्रुतगतिले उत्पत्ति स्थिति भंग हुने तथ्य पत्तालगाई चित्तलाई संक्षिप्त ८६ र विस्तृतमा १२१, चैतसिकलाई ५२ र रूपलाई २८ मा विभाजन गरी देखाइराखेको यो धर्म हो । (१) दुःख सत्य (२) दुःख

दय सत्य (२) दुःख निरोध सत्य (४) दुःख निरोधमार्ग सत्य समेत चतुरआर्य सत्य बुद्ध-धर्मको मेरुदण्ड समान हो । आर्यअष्टाङ्गिकमार्ग अन्तिम सत्यको सम्पर्कमा जान भगवान् बुद्धले देखाएको मध्यममार्ग हो । (श्रोतापत्ति (२) सकृदागामी (३) अनागामी र (४) अरहन्त समेत चार लोकोत्तर धर्मको सिँडी हो । निर्वाण साक्षात्कार गर्नु नै बुद्ध-धर्मको अन्तिम लक्ष्य हो । आमाले आफ्नो वच्चासँग आफू पनि बच्चा सरह भै खेली हेलमेल गर्ने तथा तोते बोजी बोलेर बच्चाकै भाषामा सम्झाउने बुझाउने गर्ने गरे जस्तै सर्वसाधारण कै प्रचलित भाषामा सरल तरीकाले व्याबहारिक उपमा दिई सम्झाई बुझाई अभ्यास समेत गराई दुःखबाट मुक्त गर्ने यो सरल धर्म हो । बुद्धधर्मलाई आफ्नो विवेक बुद्धिले स्वतन्त्र रूपमा पारख गरी चिन्तन मनन गरी आफ्नै अनुभवको आधारमा अरूलाई हानी नहुने आफूलाई फाइदा हुने भनी विश्वस्त भए मात्र स्वीकार गरी अपनाए हुने यो एक स्वतन्त्र धर्म हो ।

हाम्रो हेराइ, सोचाइ र व्यवहार गराइमा भन्दा बुद्ध-धर्मका सही सम्झदारीमा अलि फरक छ । साधारणतः हामीले देखेका चन्द्र, सूर्य, पहाड, समुद्र आदि रूप सदा रहने नित्य हो भनी सम्झन्छौं । त्यो नित्य भन्ने धारणा मात्र हो । बुद्धधर्म अनुसार ती सब निरन्तर परिवर्तन भै नै रहेकोले अनित्य हुन्, यो अनित्य भनेको ज्ञान हो र सत्य पनि हो । क्षणिकको लागि भए पनि मन पर्नेलाई सुख र मन नपर्नेलाई दुःख भन्ने गरेकोमा अलि गहिरिएर हेरेमा मन परेको सुख

पनि सदा रहितरहने र सो अन्त भए पछि कोरि
दुःख नै हुनेहुँदा त्यसी सुख भन्ने लाई पनि बुद्धिमत्ते
दुःख नै मानी हामीमा रहेका पञ्चस्कन्धलाई नै
दुःख भनि लिएको छ । क्षणिक मन परेकोलाई
सुख भन्नु पनि धारणामात्र हो सो लगायत सबै
दुःख नै हो भन्ने ज्ञान हो, त्यहो सत्य पनि
हो । त्यस्तै हाम्रो आत्मा नित्य छ भन्ने आत्म-
भावमा हामी विश्वास गरी आएका छौं । बुद्ध-
धर्मानुपार आत्मालाई एक धारणामात्र हो कारण
आत्मा खोउने कसैले पत्ता लगाएको छैनन् ।
रथको सबै पार्टपुर्जा छट्टा छुट्टै फिरेके निरीक्षण
गरी हेर्दा “रथ” भन्ने खास कुनै फेला नपर्ने
जस्तै हाम्रो नाम र रूपलाई पनि फाँई अलग
अलग गरी हेरेमा आत्मा भनेको कुनै पत्ता
नलाग्ने हुँदा आत्मा छैन भन्ने अनात्मभाव
धारणा होइन किन्तु आत्मा छैन भन्ने ज्ञान नै
अनात्म हो । यस तथ्यलाई भगवान् बुद्धले मात्र
होइन वहाँका अनुयायी अरहन्तहरूले विपश्यना
धरानद्वारा पत्तालगाई सिद्ध गरिसकेको र हामीले
पनि विपश्यना ध्यान भावनाद्वारा सो ज्ञान
हासिल गर्न सकिने भएकोले बुद्ध-धर्मले हामीलाई
पनि सो ज्ञान पत्ता लगाउन जोड दिएको छ ।

हाम्रो चित्तसँग बुद्ध-धर्मको ज्यादै घनिष्ठ
सम्बन्ध छ साथै कर्मको पनि हाम्रो चित्तसँग
त्यस्तै घनिष्ठ सम्बन्ध । बुद्ध-धर्म हाम्रो कर्मको
धोत्रमा केन्द्रविन्दुको रूपमा रहेको हाम्रो चित्त
शुद्ध गर्न भगवान् बुद्धले विपश्यना ध्यान भावना
सिकाउनुभएको हो । हामीमा सञ्चित पुरानो
राग, द्रेष र मोहले गर्दा दैनिक जीवनमा हाम्रो
सम्पर्कमा आउने सबैमा मन परेको वा मन

नपरेको भन्ने प्रतिकृया हामीले गरी राग वा
द्वे बको बीउ समाइरहने सस्कारहरू बनाउदै
गइरहने गरेकोमा त्यस्तो नयाँ संस्कार नवनाउन
विद्या हामी विपश्यना ध्यान भावनाबाट सिक्छो ।
हामीमा उत्पन्न हुने सम्पूर्ण वेदना र घट्टने सम्पूर्ण
घट्टना हामीले भोग गर्नुपर्ने हाम्रै कम्तकै फल
हो, त्यो पनि अनित्य सदा रहितरहने भनेर
जानी बुझी त्यसमा मन पर्ने वा नपर्ने भन्ने केही
पनि प्रतिक्रिया नपरी तटस्थ भएर, साक्षीभावले
हेरेर मात्र समतामा बस्न जान्नासाथ त्यस क्षण
नयाँ संस्कार भन्ने कार्य बन्द हुन जान्छ । त्यस्तो
स्थितिमा रहेसम्म चित्तधारालाई क्षण क्षण
आहाराको रूपमा नभै नहुने नयाँ संस्कार भन्ने
कार्य बन्न गै पुराना संस्कारहरू उखेत्दै निर्मल
पानेछ । विपश्यना ध्यान भावनामा बसी नयाँ
संस्कार नवनाउन र पुराना संस्कारहरू निर्मल
गर्दै मुक्ति हुन भगवान् बुद्धले सिकाउनु भएको
उपाय वा युक्ति यही नै हो । यो सार्वजनिक र
सर्वकालिक नै हो ।

अतः बुद्ध-धर्मलाई निम्न ३ (तीन) दृष्टिले
हेर्न सकिन्छ ।-

(१) क्रान्तिकारी:- आफ्नो मालिक आफै हो
अरु होइन भन्ने आत्मभावको धारणामा रहने
होइन अनात्मको ज्ञान पत्ता लगाउनु भन्ने पापी-
लाई होइन पापलाई धृणा गर्नु भन्ने जन्मले
होइन कर्षले बाह्यण वा चाण्डाल बन्दछ भन्ने
तथा भवचक चालिरहेकोमा धर्मचक्र प्रवर्तन
गरी प्रबल परिवर्तन (Drastic change)
गरेकोले यी सबलाई बुद्धधर्मको क्रान्तिकारी
कदमको रूपमा हेर्न सकिन्छ ।

(२) सुधारवादी:- धर्म र कर्मको केन्द्र विन्दु ईश्वर होइन हात्रै चित्त हो भन्ने; हिसा गर्नु धर्म होइन भन्ने; स्वार्थी हुनुभन्दा अरुको सेवा गर्नु धर्म हो भन्ने; मनवाट अकुशल चिताउनु पनि पाप हो भन्ने: सरल जीवन बिताउनु र विकाल भोजन नगर्नु भन्ने; पदार्थका अति नै भरपरी आसक्त बन्ने होइन अनासक्त हुनु भन्ने; गाउँ गाउँ नगर नगर चहारी जन समूहमाधर्म उपदेश गर्नु भन्ने; प्रगतिको लागि अघि बढ पछि नहट भन्ने हिसात्मक र धर्मसात्मक अस्त्रको होड वाजी छाडी मैत्री र प्रज्ञाको अस्त्र बृद्धि गरी विश्वशान्ति कायम गर्नु भन्ने आदि बुद्धधर्मको सुधारवादी कदमको रूपमा हेर्न सकिन्छ।

(३) विशेषता र मौलिकता— चतुर आर्यसत्य; आर्यअष्टाङ्गिकमार्ग; प्रतीत्य समुत्पाद-नय (Law of dependent origination) पटान-नय (Law of conditional Relations); लोकोत्तर धर्म र सो मा पाइला चातन

अभ्यासको लागि सिकाउनुभएको विषयमा ध्यान भावना; उक्त भावनाको माध्यमबाट देखिने त्रिलक्षण-अनित्य, दुःख, अनात्म तथा प्रज्ञाको माध्यमबाट वलेशको समाप्ति र तृष्णाको निर्मल गरी साक्षात्कार गर्ने निर्वाणलाई बुद्ध-धर्मको विशेषता र मौलिकताको रूपमा हेर्न सकिन्छ।

सबै बुद्धरूपको उपदेश संक्षिप्तमा भन्ने “अकुशल धर्मबाट टाढा रहनु; कुशल धर्म बृद्धि गर्नु र मन शुद्ध गर्नु” भन्ने हो। त्यसै क्रममा गौतम बुद्धका सारा उपदेशको संक्षिप्तीकरण गरी एक वाक्यमा भन्ने हो भने “प्रत्येकक्षण अप्रमादी (जागरूक) भै बस्नु र लोकोत्तर धर्मको लागि सदा अघि बढ पछि नहट” भन्ने हो। बास्तवमा हात्रो चित्तबाट लोभ, द्वेष, मोह हटाई चित्त शुद्ध पारी मुक्ति पाउन सही तरीकाले गरिने हात्रो सम्पूर्ण कार्य संक्षिप्तमा बुद्ध-धर्म हो।

धमिलिएर गएका आँखा

हे शान्तमूर्ति भगवन् !
दिन दिन बदलेर जाने
दुनिया देखेर
आएँ प्रभुकै ध्यानमा ।

अँगालिदेऊ मलाई
तित्रो अमूतवचनले
सँभालिदेऊ मलाई
तित्रो शान्त वातावरणले ।

लक्ष्मी - लक्ष्मी श्रेष्ठ, बनेश्वर
कति कुलिचए, कति बलिए
यो यहाँको दुनियामा
खालि हेरिरहै
दुनु दुलु ।

नयन मेरा धमिलेर गए
यस्ता दृश्यहरूले
धुलाऊ नयन दिव्यचक्षु दिएर
भगवन्! आँखा धमिलन नपाउन् ।

शान्तिनायक बुद्ध

- धर्मरत्न शाक्य

त्रिशूली

संसारमा अनेक प्रकारका नायकहरू मानिन्द्रन् । कुनै संसार सृष्टिका नायक त कुनै संसार संहारका, कुनै संसार निर्माणका त कुनै संसार विध्वंसमा, कुनै साम्राज्य स्थापनाका नायक त कुनै स्वराज्य स्थापनाका । भगवान् बुद्ध पनि एक नायक हुनु हुन्छ, परस्तु वहाँ न संसार सृष्टिका नायक न संहारका, न विश्व निर्माणका नायक न विश्व विध्वंसका, न कुनै साम्राज्य स्थापनाका नायक, न स्वराज्य स्थापनाका । वहाँ वास्तवमा प्राणीमात्रका लागि शान्ति प्रदान गर्ने मार्गदर्शक शान्तिनायक हुन्हुन्छ ।

बुद्धद्वारा निर्देशित मार्ग त्यो हो जुन मार्गका अवलम्बनद्वारा सम्पूर्ण मनुष्यको निर्मित भ्रान्ति हटाउने, विध्वंसक द्वेष पूर्ण-कलह पूर्ण ऋन्ति दिलाई वहुजन हिताय बहुजन सुखाय मैत्रीपूर्ण विवेकपूर्ण शान्तिप्रदान गछ, मानवमात्रमा अमन चयन कायम गराउँछ ।

कोही भन्छन्— “बुद्धको शान्ति सन्देशमा सांसारिक विषयहरूबाट अलगिने वैराग्यपूर्ण निर्वाणमार्गको मात्र निर्देश गरिएको छ, संसार-को विषयलाई लिएर त्यसको सुखको निर्मित व्यवस्था गर्नपने हामी जस्ता संसारमा बसेर

सहअस्तित्वका साथ विकास मार्गमा लम्कनु पर्नेलाई वहाँको शान्ति र क्षान्ति सन्देश मिल्दैन ।” वास्तवमा बुद्धको शान्ति सन्देशवारे राम्रोसँग अध्ययन नभएर मात्र यस्तो धारणा हुन गएको हो बुद्धको शान्ति सन्देश त को रागो को बैरागी, को त्यागी को योगी, को राजा को प्रजा, को धनी को गरीब कुन स्त्री कुन पुरुष सबैको निर्मित लाभदायक र सबैलाई शान्ति दिन सकिने किसिमको हो ।

बुद्धको उपदेशमा संसारको सृष्टि विषयमा सबै सृष्टिकर्ता तुल्याइदिएको छैन किन्तु संसारको सृष्टिकर्ता आफै हो आफै भित्रको अहं-भाव र तृष्णा हो अनि उत्पन्न भएका हामी कसरी बाँचनुपर्छ र त्यसले बाँचलाई के गर्नु पर्छ भन्ने निर्देश गरिएको छ ।

बुद्ध भन्न हुन्छ—

अता हि अत्तनो नाथो, अता हि अत्तनो गति । तस्मा सञ्च्रमयतानं, अस्सं भद्रं व वाणिज्ये ॥

आपनो नाथ आफै हो आपनो गति पनि आफै हो, व्यापारीले आपनो घोडालाई राम्रोसँग रक्षा गरे दै आफूले आफूलाई रक्षा गर्नुपर्छ ।”

यसरी आपनो भविष्य आफैले बनाउने उपदेश गर्नु मई भगवान् बुद्ध भन्नुहुन्छः ‘अत्त दीपा विहरथ’ आपनो प्रदीप आफै होऊ । अनि आफूलाई आफैले सुख दुःखमा ढाल्नुको निमित्त ‘कम्म स्तकोहि काम्मदायादो कम्मबन्धु कम्मपटि-सरणो यं कम्म करिस्सामि कल्याणं वा पापकं वा तस्य दायादो भविस्सामोति’ भनी आफूले गरेको कर्म नै आपनो अंश बन्धु शरणस्थान र जुन कर्म गर्चु त्यसको रास्रो वा नरास्रो फल आफै भोग्नेछु आदि ।

संहारमा पनि भगवान् बुद्धले कसैलाई कर्ता मानेर दोष दिने उपदेश दिनुभएको छैन र आपनै लोभ, क्रोध र आपनै अज्ञानले प्राणीहरू विनाश हुन्छन् दुःख पाउँछन् भन्ने शिक्षा दिनु-भएको छ । केरि भगवान् बुद्धले कसैको दुःख हरण गर्ने र भूभार हरण गर्ने ठेक्का लिनुभएको पनि छैन, कसैलाई स्वर्गमा लाने ठेक्का पनि लिनुभएको छैन । सुखपाउने र दुःखपाउने संसार निर्माण हुने र संसार नाश हुने कारणहरूको यथार्थ ज्ञानमात्र बताउनुभएको छ । त्यस्ता अबलम्बन गर्ने वा नगर्ने पनि आफू नै हो भनिकन आफैलाई नायक तुल्याउनुभएको छ, आफूलाई कसैमा सुभ्येको छैन ।

आज संसारमा निर्माणको नाउँमा ठूलाठूला महाराष्ट्रहरूले विज्ञानको आड लिएर मानिस-हरूको सुख सुविधाको निमित्त भन्दै अनेक परमाणुको निर्माण गरेर अरबौं खरबौं खर्च गर्दै प्रयोगशालाहरू निर्माण गर्दैछन् । सोही परमाणु दुर्घटनाले गर्दा लाखौं मानिस अकालमा मर्दैछन्, भयंकर रोगवाट पीडित छन् अनि आपनो क्षुद्र

स्वार्थको निमित्त दूषित खाद्यपदार्थ र औषधीहरू निर्माण गरी आपनो स्वार्थ पूर्ति गरी निरीह मानवहरूलाई र देशलाई अचानो बनाएर संसारमा विध्वंसक बन्ने र आतङ्क मच्चाउने कामहरू भै राखेका छन् । भगवान् बुद्धको शान्ति सन्देशमा यस प्रकारका कर्महरूलाई सुधार गरेर दुनियामा वैररहित भैरुन सबैसँग मित्रता कायम गरी जीवन सुखमय पार्दै लाने उपायहरू प्रशस्त छन् जस्तै-

पर दुख्यूपदानेन, अत्तनो सुखमिच्छति ।

वेरे संसग संसदो, वेरा सो न परिमुच्चति ॥
अरूलाई दुःख दिएर आपनो सुख चाहने वैरीहरूको बन्धनवाट वाँधिएका यस्ता व्यक्ति-सँग वैरभाव खालि हुँदैन, यस्तै-यं हि किच्चं तदपविद्ध, अकिच्चं पन कयिरति ।
उच्चलानं पयत्तानं, तेसं वड्डन्ति आसवा ॥

गर्नुपर्ने कर्तव्य नगरी गर्नु नपर्ने काम गरेर अभिमानी अहंकारी भइरहनेहरूको आस्त्रव (चित्तमल) वृद्धि भइरहन्छ । त्यस्तै-

नहि वेरेन वेरानी, समन्तीध कुदाचनं ।
अवेरेन च सम्मन्ति, एस धम्मो सनन्तनो ॥

वैरले वैरभाव शान्त हुँदैन अवैरभावले नै वैर शान्त हुन्छ । यो पहिल्यैदेखि चलिआएको धर्म हो ।

परन्तु आजभोलि ठूला ठूला राष्ट्रहरूले तै आपनो सैद्धान्तिक साम्राज्य र भूसाम्राज्य कायं गर्नको लागि अनेक प्रकारका साधनहरू निर्माण गर्दै सहायताको नामले मानिस भड्काउँदै सह-योग भन्दै युद्धको सामान ठेल्दै अशांतिको धम्म मचाइरहेका छन् । विश्वशान्तिको नारा लगा-

उँदै एकातिर निश्चीकरणको प्रस्ताववारे चर्चा
गरिंदैछन् त अर्कोतिर विध्वंशक परमाणु
शस्त्रास्त्रको निर्माण कार्यमा होड लगाउँदैछन्
जसबाट विश्वशान्तिमा निकै खतरा उत्पन्न भै
रहेको छ । त्यसकारण भगवान् बुद्ध भन्नुहुन्छ—
न जितं साधुजितं यं जितं अवजीयति ।

यं तं जितं साधु जितं यं जितं नाधिजीयति ॥
जुन विजय फेरि पराजयमा परिणत हुन्छ
त्यो विजय साँचैको विजय होइन । त्यही विजय
वास्तविक विजय हो जुन कहिल्यै पराजय हुँदैन ।

यसरी बुद्धले दिनुभएको कहिल्यै पराभव
(हानी) नहुने शान्ति सन्देशहरू बौद्ध बाड्मयमा
प्रशस्त पाइन्छन् । यतिमात्र होइन वहाँको उप-
देशमा राजतन्त्रको निर्मित दश राजधर्म, गण-
तन्त्रको निर्मित सात अपरिहानीय धर्म, गृहस्थी
हरूको निर्मित सिगालोवादसूत्र मञ्जलसूत्र आदि
र सबै वर्गको निर्मित आर्यअष्टाङ्गिकमार्ग देशना
गर्नुभई शान्तिको बाटो निर्देश गर्नुभएको छ ।
फेरि आफूले देशना गरेका विभिन्न प्रकारका
धर्मसूत्रहरूमा पनि पछि कुनै विकार भिश्रित हुन
सकिने हुनाले धर्म कसौटीको रूपमा सप्तत्रिशति
बोधिपक्षीय धर्मदेशना गर्नुभई धर्म जाँच्ने र
त्यसलाई स्वविवेकले छुट्याई ग्रहण गर्ने शिक्षा
दिनुभई आफनै विवेकलाई महत्व दिनुभई गुरु-
मुष्ठि समेत फुकाउनुभएको छ ।

यसरी भगवान् बुद्धले संसारमा शान्तिकार्य
गर्नुको निर्मित सबै वर्ग र सबै समुदायलाई
शान्ति दिलाउने उपदेश गर्नुको साथै नायक-
हरूमा हुने अवगुणलाई समेत व्यानमा राखी
आफूलाई हीन सम्झेर अर्काको भरमा पार्ने र

अर्काको शरणमा समेत जाने कुरालाई खण्डन
गर्नु भएको छ । आफूलाई नै विवेकशील तुल्या-
उने क्रियाशील तुल्याउने आफूलाई नै सृष्टि
स्थिति संहारको कारण र उन्नति, प्रगति र
विकासको प्रमुख व्यक्ति तुल्याई स्वावलम्बनको
शिक्षा दिनुहुँदै प्रत्येक व्यक्तिको विचारलाई
सन्मार्पिति र लाने प्रेरणा दिनुहुँदै भगवान् बुद्ध
भन्नुहुन्छ—

सबै पापस्स अकरणं कुसलस्स उपसम्पदा ।
संचित्त परियोदपनं एतं बुद्धानुसासनं ॥

“सबै प्रकारका पाप, नराम्रा कामहरू
नगर्न, कुशल राम्रो कार्य सम्पादन गर्नु । आफनो
चित्तलाई संयम गर्नु यहो बुद्धहरूको अनुशासन
हो ।” यसकारण भगवान् बुद्ध नायकमात्र
होइन महानायक हुनुहुन्छ र विश्वभरि नै शान्ति
कायम हुनसक्ने शिक्षा प्रसार गर्ने हुनुभएकोले
वहाँ शान्तिनायक पनि हुनुहुन्छ ।

यहाँ खराव असल दुबै हुन सबछ

यदि दुख छ भने सुख पनि हुन सबछ, आवागमन
छ भने त्यसको अभाव पनि हुन सबछ । गर्मी छ भने
शीतल पनि छ, राग, द्वेष, मोह जस्ता विविध असिन
छ भने निर्बाण पनि हुन सबछ । पाप छ भने पुण्य पनि
हुन सबछ र जन्म लिङ्ग भने आवागमनवाट मुक्त पनि
हुन सबछ ।

— सुमेध ऋषि

पंचशीलको उपादेयता

सिंहासन परि बैठक विधुतीय रूप से नाम लिए गए तथा ज्ञान के लिए लिखे गए अवधारणाएँ अनेक शब्दों के साथ लिखी गई हैं। इनमें से कुछ शब्दों का अर्थ यह है कि वे अवधारणाएँ ज्ञान के लिए लिखे गए अवधारणाएँ हैं। इनमें से कुछ शब्दों का अर्थ यह है कि वे अवधारणाएँ ज्ञान के लिए लिखे गए अवधारणाएँ हैं। इनमें से कुछ शब्दों का अर्थ यह है कि वे अवधारणाएँ ज्ञान के लिए लिखे गए अवधारणाएँ हैं।

मानिस सामाजिक प्राणी भएको कारणले समाजमा मिलेर बस्न चाहन्छन्। त्यसैले समाजको सुध्यवस्थाको लागि केही न केही नियम बनाइएका हुन्छन्, जसले कुनै पनि व्यक्ति जो समाजको व्यवस्थामा खलल वा विकृति गर्न खोउछ, उसलाई यी निययले रोक्न कोशीश गर्छ। नीति र नियम बिनाको समाज वा संगठनमा सुधिस्तरा र सुध्यवस्था हुन्दैन। त्यसै कारणले महामानव बुद्धले पनि मानवसमाज विशेष गरी चेतनशील, बौद्धिक समाजलाई सुध्यवस्थित गर्न वा फट्टाउनका लागि विभिन्न विनय, नियम शीलहरू आदि प्रतिपादित गर्नुभएको छ।

यसै सन्दर्भमा महामानव बुद्धको सिद्धान्त अनुसरण गर्न बौद्धसमजमा प्रचलित “पंचशील” अति नै लोक-प्रिय छ। संयुक्त राष्ट्रसंघ जस्तो विभिन्न धर्मविलम्बिका राष्ट्रहरू सहभागी भएको विश्वको सबमध्या ठूलो अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाको बयान समेत पंचशीलमा आधारित भएबाट यसको महत्व कर्तिको छ भन्ने प्रष्ट हुन्थ।

साधारण शब्दमा पंचशीलको अर्थ पांच नियम हो, अर्थात् निम्न पांच नियम पालना गर्दू भन्ने प्रण

प्राणीहिसाबाट टाढा रहने शिक्षा ग्रहण गर्दू।
२) चोरी गर्ने वा अनधिकृत वस्तुको उपभोग गर्ने कार्यबाट टाढा रहने शिक्षा ग्रहण गर्दू।
३) काम मिथ्याचार (वासनात्मक वा उत्तेजनात्मक)
गर्ने कार्यबाट टाढा रहने शिक्षा ग्रहण गर्दू।
४) झूठो बोल्नुपर्नेबाट टाढा रहने शिक्षा ग्रहण गर्दू।
५) नशालु, मादक, तलतल लाग्ने, बेहोश बनाउने पदार्थहरूको सेवन गर्नेबाट टाढा रहने शिक्षा ग्रहण गर्दू।

**- एच. आर. “विश्वासी”
नारायणगढ**

हो-

- १) प्राणीहिसाबाट टाढा रहने शिक्षा ग्रहण गर्दू।
- २) चोरी गर्ने वा अनधिकृत वस्तुको उपभोग गर्ने कार्यबाट टाढा रहने शिक्षा ग्रहण गर्दू।
- ३) काम मिथ्याचार (वासनात्मक वा उत्तेजनात्मक)
गर्ने कार्यबाट टाढा रहने शिक्षा ग्रहण गर्दू।
- ४) झूठो बोल्नुपर्नेबाट टाढा रहने शिक्षा ग्रहण गर्दू।
- ५) नशालु, मादक, तलतल लाग्ने, बेहोश बनाउने पदार्थहरूको सेवन गर्नेबाट टाढा रहने शिक्षा ग्रहण गर्दू।

पञ्चशीलको गाथा केवल पाठ गर्नलाई मात्र होइन, किन्तु यो शिक्षालाई राम्ररी बुझेर व्यावहारिक जीवनमा उत्तर्नलाई हो। नित्य दिन पञ्चशीलको गाथा पढ्नुपर्ने केवल संस्मरण गर्नलाई मात्र हो। व्यावहारिक जीवनमा यसलाई प्रयोगमा ल्याउन नसकेसम्म थो शिक्षाको केही महत्व हुन्दैन। यसैले पञ्चशीलमा उल्लिखित एक एक बुद्धाको गम्भिर रूपले अध्ययन र विन्तन गर्नुपर्ने आवश्यक देखिन्छ। यहाँ क्रमसँग पञ्चशीलको प्रत्येक बुद्धाहरूमा विचार गरिन्छ।

पाणातिपाता वेरमणि सिक्खापदं समादियामि-

यस बुंदामा प्राणी हिंसा नगर्ने नियम पालन गर्ने हुँदा यस नियम पालन गर्ने व्यक्तिले न आफूले कुनै श्राणीको हिंसा गर्नुहुन्छ न त अरु कसैलाई प्राणी हिंसा गर्न उत्प्रेरित गर्नुहुन्छ भन्ने कुरा बुझनुपर्छ ।

अदिन्ना दाना वेरमणि सिक्खापदं समादियामि-

यस बुंदामा अरुको स्वामित्व रहेको वस्तु विना आज्ञाले ग्रहण नगर्ने नियम अन्तर्गत कसैको सामानमाथि प्रभुत्व जमाउन नहुने अथवा चोरी गर्नु हुन्न भन्ने कुरा बुझनुपर्छ ।

कामेसु मिच्छाचारा वेरमणि सिक्खापदं समादियामि-

यस बुंदाको अर्थ व्यभिचार नगर्ने नियम पालन गर्नु हो । व्यभिचार अर्थात् (स्त्री, पुरुष) कसैले पनि परस्त्री वा परपुरुषप्रति कामवासनाले दृष्टि राख्ने, परस्त्री वा परपुरुष देखेर उत्तेजित हुने, बलात्कार गर्ने र सो अनुसार व्यवहार गर्ने गर्नुहन्न ।

मुसावादा वेरमणि सिक्खापदं समादियामि-

साधारण अर्थमा यस बुंदाले झूठो कुरा नबोल्नु भन्ने बुझाउँछ, तापनि यसको विस्तृत अर्थमा केवल झूठो बोल्नुमात्र नभई चुक्ली लगाउनु, कटु वचन बोल्नु र अनावश्यक (गफ) कुरा गर्नु पनि यस बुंदाको नियम उल्लंघन भएको मानिन्छ ।

सुरामेरय मज्जपमादटाना वेरमणि सिक्खापदं समादियामि-

साधारण अर्थमा नशालु पदार्थ सेवन नगर्ने भन्ने यस बुंदाको नियम हो ।

आवहारिक जीवनमा पञ्चशीलमध्ये एकमात्र शील उल्लंघन वा भज्ज भएमा पनि उ समाजको अखिलावाट

तिरस्कृत हुन पुग्छ । फेरि कुनै एक शीलको उल्लंघन गर्ने पुगदा स्वतः अर्को शील पनि भज्ज गर्नुपर्ने वाध्यता पनि आउन सक्छ । उदाहरणको लागि जब कुनै व्यक्ति नशालु पदार्थ सेवन गर्ने; गर्दछ, तब उसको मनस्त्विति वा शारीरिक अवस्था ठीक हुँदैन जसले गर्दा उ दुवै कारणवाट काम गर्न असमर्थ हुन्छ र उसको आर्थिक स्रोत ढाँचाडोल हुन्छ । यसरी एकातिर नशाको कारण बहुलाएर अरुमाथि कटु वचन बोल्न पुग्छन् र जसको कारण ज्ञगडाको सिर्जना हुन्छ त कहिले त्यही रिस हत्याको कारण वज्र पुग्छ भने अर्कोतिर आर्थिक अस-न्तुलनको कारण झूठो कुरा बोल्नुपर्ने वा चोरी गर्नुपर्ने वाध्यता हुन जान्छ । त्यसरी चोरी गर्न जाँदा आफ्नो सफाइको लागि प्राणधातक गर्न पनि पछि पर्दैन । यसरी शीलको उल्लंघन गर्ने व्यक्तिले स्वच्छ समाजको बातावरणलाई बिथोल्न खोज्छ । यसको विपरीत पञ्च-शीलको अर्थ राम्ररी बुझी पालन गर्न सकेमा आफ्नो जीवनमात्र सार्थक बनाउन सकिने होइन किन्तु एक स्वस्थ समाजको सूजना गर्नेमा समेत सहायक सिद्ध हुनेछ ।

यस सन्दर्भमा यो पनि विचार गर्नु योग्य छ कि पञ्चशीलका ती पांच नियम के ले पालन वा उल्लंघन गर्दैछ त ? यी नियमको पालन वा उल्लंघन दुवै केवल हात्रो आफ्नो (काय र वाक्) शरीर र वचनले गर्दैछ । त्यसमा पनि पञ्चशीलका पांच नियममध्ये (मुसावादा) झूठो बोल्ने एकमात्र वचनवाट पालन वा उल्लंघन हुन्छ भन्ने बाकी चार नियम प्राणधात, चोरी गर्नु, व्यभिचार र नशालु पदार्थ सेवन गर्न इत्यादि शरीरको माध्यमवाट हुन्छ । तर ती काम गर्न शरीर र वचनलाई उत्प्रेरित गर्ने तत्व अर्कै छ भन्ने कुरा पनि हामीले विसर्जनहन्न ।

हामी शरीरमा रहेको छ इन्द्रियहरू (नाक, कान, आँखा जिभ्रो, छाला र मन) जसलाई 'षडायतन' भनिन्छ, त्यसले जब आपना विषयहरू (रूप, शब्द, गन्ध, स्वाद, स्पर्श र विचार) ग्रहण गर्दछ, तब अकस्मात् चित्तले त्यसे विषयहरूको प्रतिकृत्या स्वरूप काम गर्न शरीर वा वचनलाई अथवा दुर्बलाई निर्देशन दिइहालदछ । चित्तको निर्देशनमात्रले के पाउँछ । शरीर र वचनले एक आज्ञाकारी नोकरले जै काम तामेत गर्दछ । चित्तको निर्देशन विना मानिसले ऐटा औला पनि जलाउन सक्तैन । त्यसले हामी यो निष्कर्षमा पुग्न सक्छौं कि हामी शरीर र वचनले जति परि कर्म गर्दछ ती काम गराउने एक मात्र निर्देशक चित्त हो । चित्तलाई वशमा राख्न नसकेसम्म हामीले दिनको एकपटक त के कुरा । दिनको दशपलट पञ्चशील गथा पाठ गरेतोपनि पालन गर्न

बुद्धशासनमा गुरुमुष्टी छेन

'आनन्द, अब तिमीहरूले मबाट पाउनुपर्ने कुनै कुरांचांकी रहेन । धर्मको विषयमा मसित गुरुमुष्टी रहेको होइन । मैले बताउनुपर्ने सबै कुरा बताइसकेको छु । अब म बूढो भइसकेको छु । मेरो शरीर पुरानो थात्रो गाडा जस्तो मइसकेको छ । तथापि आनन्द । जुनबेला म समापत्ति ध्यानभा बस्छ, त्यसबेला मेरो शरीरमा कुनै प्रकारको दुःखको अनुभव हुँदैन । तसर्थ आनन्द, आफ्नो शरण आफै मई वस्ते कोशीश गर्न र धर्मशरण भएर बस्ते कोशीश गर्न ।'

— बुद्ध

चार कुरालाई बुद्धभूमि भन्दछन्

- १) उत्साह- दानादि क्रिया विषयमा हतोत्साहित नभई अगाडि बढ्ने स्वभाव ।
- २) उमण- पारमिपूरा गर्ने अवस्थामा निर्दोषरूपले उपाय जानीलिने तैक्षण स्वभाव ।
- ३) अवस्थान- जतिसुकै कष्ट बाधा आएपनि दानादि गुणधर्ममा निश्चल रहने स्वभाव ।
- ४) हितचरिया- आफूलाई दुःख कष्ट दिनेलाई पनि सँगाली सकल प्राणीप्रति मैत्री र करुणा राख्ने स्वभाव ।

बालमूर्खहरूसँग संगत योग्य छेन

- भिक्षु मंत्री

त्रिपिटकको सूत्रनिपात अन्तर्गत खुद्दक निकायमा 'असेवना च बालान्' भनी उल्लेख गरिएको छ । त्यहाँ बालकको अर्थ बच्चा, केही नबु-येका, नजानेका अज्ञानी तथा मूर्ख हो । बच्चा लाई आगोले पोल्छ भन्ने ज्ञान हुँदैन र थाहै नपाई उ आगो समाउन जान्छ । अज्ञानताको कारण उसलाई आगोले पोल्छ । अनि आमहरू त्यसलाई गाली गर्छन् । त्यस्तै ठूलै भएपनि सम्यक् ज्ञान नभएकाले पापको आगो समाउन पुर्छ । त्यसले उसलाई पोल्छ । पापको फल नआएसम्म मूर्खले आफूले गरेको पापलाई मह छै मीठो ठानी चाटिरहन्छ । तर जब पापको फल भोग गर्नुपर्ने हुन्छ, तब मूर्ख दुःखी हुन्छ । यहाँ मूर्खको अर्थ अक्षर नजान्ने र सांसारिक ज्ञान नभएकालाई मात्र भनिएको होइन अपितु सुधर्म नजानी संसार चक्रमा फँसिरहन चाहनेलाई पनि भनिएको हो ।

मूर्खहरूको लक्षण भगवान् बुद्धले अंगुत्तर निकायको तिक निपातमा यस प्रकार दिनुभएको छ— 'तीनिमानि भिक्खवे । बालस्स बाल लक्खानि बाल निमित्तानि बालपदानानि, कतमानं तीनि इथ भिक्खवे । धालो दुच्चिन्तित चिन्तीय

हैति, दुव्भासित भासि, दुक्कत कम्मकारि ।' अर्थात् भिक्षु हो ! उ मूर्ख हो भनी जान्न वा जानिलिनुको लानि तीनवटा लक्षण (चिन्ह) लाई बुझनुपर्दैछ । यस संसारमा मूर्खहरूले खराब र पापी विचार गर्छन्, क्रूर बोली प्रयोग गर्छन् र काम पनि नराम्रो र क्रूर नै गर्दछन् । यस अनुसार खराब विचार, नराम्रो काम नै मूर्ख-हरूको लक्षण हो ।

मूर्खहरूको अर्को लक्षण पाप दृष्टि हो । संसारमा सबैभन्दा गान्छो कुरा दृष्टि राम्रो पानु हो । भगवान् बुद्धको धर्म तथा उपदेशमा सबैभन्दा मुख्य आयंअष्टाङ्गिकमार्ग र त्यसमा पनि पहिलो सम्यक् दृष्टि हो । सम्यक् दृष्टिले नराम्रो खराब काम के हो बुझाइ दिन्छ । त्यसको जरा के हो बुझाइदिन्छ । सम्यक् दृष्टिको विपरीत प्राणीहिसा गर्नु, चोरी डकेती गर्नु, व्यभिचार गर्नु, फटाहा कुरा बोल्नु चुल्ली गर्नु, अरुलाई दुःख लाग्ने कडा बोली बोल्नु, कसैलाई काम नलाग्ने कुरा गर्नु, लोभी र ईर्घ्यालु हुनु आदि मिथ्यादृष्टि हुन् ।

मूर्खहरू यस्तै नराम्रो र खराब काममा अगाडि बढ्छन् र अस्तलाई पनि तान्छन् । त्यस-

४ इति शास्त्रम् प्राप्ते (४) शिष्यसंगीत
 कारण यस्तो काममा तान्नी र घचेटने व्यक्ति—
 हृष्णसँग संगत वा आश्रय नगर्नु तै जीवनमा
 राम्रो र मङ्गल हुन्छ । त्यसैकारण सकभर आफू
 भन्दा उत्तम, श्रेष्ठ विचार गर्ने र काम गर्नेसँग
 सत्सङ्गत गर्नुपर्छ । त्यस्ता व्यक्ति छैनन् भने
 आफू समानकासँग सङ्गत गर्नुपर्छ । त्यस्ता पनि
 छैनन् भने बालमूर्खहरूको सङ्गत त गर्नेहुन्न ।
 वरु आफू एकलै बस्नु राम्रो हुन्छ ।

मूर्खहरूसँगको सङ्गतले दृष्टि पनि खराव
 हुन्छ । अनि उसले सेतो शुद्ध चीजलाई पनि
 बालो अथवा अशुद्ध देख्छ । उज्यालोलाई पनि
 अन्धकार देख्छ । तब अमृत पनि विष हुन पुर्छ ।
 सत्सङ्गतको कारणले एउटै आमाको कोख-
 बाट जन्मेका दुई दाजुभाइ पनि आकाश जमीन-
 को फरक हुन पुर्छ । उदाहरणको लागि एउटा
 प्रसग उद्धृत गरिन्छ— रै समय पहिले जम्बू-
 द्वीपको एउटा डाँडामा सुगाहरू बास गर्ने गर्दथे ।
 त्यहाँ एउटा रूखमा दुइवटा साना साना सुगाहरू
 बसेको गुँड पनि थियो । डाँडाको एकातिर चोर
 हरू बस्ने बस्ती अड्हा थियो भने अर्को दिशातिर
 ऋषिमुनिहरूको आश्रम थियो । सुगाहरू अति नै
 साना थिए र उड्न सकेका थिएनन् । त्यसैबेला
 ठूलो हुरी चल्यो । हुरीले एउटालाई चोरहरूको
 अड्हामा र अर्कोलाई ऋषिमुनिहरूको आश्रममा
 पुन्यायो । चोर अड्हामा चोरहरूको आश्रयमा
 एउटा हुका । अर्को एउटा ऋषिमुनिहरूको
 आश्रयमा हुक्य

एकदिन उत्तर पांचाल देशका राजा सैन्य
 सहित मृग शिकार गर्न भनी त्यो जंगलमा पसी
 मृगलाई भेटाउन के लागेको थियो मृग भागेर

पछाडून निमुक्तीकृत मरु प्राय रेति गिर्वालको
 गयो । निकै टाढासम्म मृगलाई लखेटदै जाँदा
 जङ्गल वीच पुगे, मृगलाई भेटाउन सकेनन् र
 आफ्नो सैन्य पनि नदेखी चोर अड्हा नजीकै रहेको
 खोलामा स्नान गरी आफ्नो ढकाई भेटी त्यहाँ
 एउटा रूखमुनि आराम गरे । त्यसैबेला चोरहरू
 बाहिर गै राखेको समय थियो । अड्हामा चोरहरू-
 लाई भात पकाउने भान्दे र सुगामात्र थियो ।
 रूखमुनि आश्रम गरिरहेका राजालाई देखेका
 सुगाले आफ्ना मित्रलाई बोलाई भन्यो, मित्र !
 हेर ऊ त्यहाँ सुतिरहेको मान्छेलाई मारी सामान
 लिओ । चाँडै गर्नै । यो कुरा सुनेका राजालाई
 मनमा शंका लागेर त्यहाँवाट उठेर ऋषिमुनिहरू
 बसेको आश्रमतिर गए ।

त्यहाँ त्यसैबेला ऋषिमुनिहरू फलफूल टिप्पन
 गैरहेको समय थियो । त्यहाँ एउटा सुगामात्र
 वसिरहेको थियो । उनले राजालाई देखेर श्रद्धालु
 महाराज ! तपाई यहाँ आउनुभएको धेरै राम्रो
 भयो । यहाँ बसी थकाइ मार्नुस, फलफूल खा-
 नुस । हाम्रा ऋषिमुनिहरू फलफूल टिप्पन नजिकै
 गएका छन् । आउँदै होलान् आदि किसिम
 वाट मधुर स्वरमा भने ।

राजाले उनको कुरा सुनी प्रभावित भै यिनी
 न रुदा हुन, मलाई योभन्दा पहिले
 देखेका सुगाले मलाई मारी मेरा सबै लुगा गहना
 लिन तयार भए । त्यसकारण उनी अति दुष्ट
 हुन् । तिमी अति राम्रा छौ । असल छौ भनो
 धेरै प्रशंसा गरेर धन्यवाद दिए ।

त्यो कुरा सुनेका सुगाले राजालाई भने ।
 महाराज मरु उनी एउटै आमाको कोखबाट
 जन्मेका हौं । उनी मूर्खहरूको सङ्गतमा परी

हुक्के का हुनाले मूर्ख भए र म ऋषिमुनि सत्पुरुष हृषक हाँ हुक्को हुनाले सत्पुरुष भएँ । यसप्रकार हामी आश्रय (सङ्गतको) कारणले भिन्न चरित्र का भयौँ ।

त्यसकारण हामीले कसको आश्रय र सङ्गत गर्न योग्य छ वा कसको अयोग्य छ भनी छान्नु-पछे । सङ्गत गर्नु भन्दा पहिले उनको गति गुण राम्रो छ वा छैन बुझनुपर्दछ । कोही बलियो हुँदैमा, धनी हुँदैमा, कुलवान् विद्वान् वा प्रख्यात हुँदैमा सत्सङ्गत गर्न लायक छ भन्नु मिल्दैन गति गुण राम्रो नभए आश्रयको लागि योग्य हुँदैन ।

सिगालोबाद सूत्रमा सङ्गत गर्न नालायक पापी मित्रहरूको वर्णन गरिएको छ— अञ्जदत्युहरो मित्तो, यो च मित्तो वची परे अनुपियं च यो आह अपायेसु च ये सखा ।

(१) अञ्जदत्युहर (२) वचीपरम (३)

अनुपियभाणी (४) अपाय सहाय आदि ४ किसिमका पापीमित्रहरू हुन्छन् ।

१) अञ्ज दत्युहर पापी मित्रहरू— साथी-लाई आफूले केही नदिई, जसरी भएपनि साथी-को मात्र लिन खोजने, काम परेको बेलामात्र साथी बन्ने ।

२) वचीपरम— कर्मद्वारा होइन वचनद्वारा मात्र संग्रह गर्ने मित्र ।

३) अनुपिय भाणी— साथीको उन्नति वा पतनको बारेमा केही बिचार नगरी खुशी पार्न जे भने पनि ठीक छ भन्ने मित्र ।

४) अपाय सहाय— पतनतिर मात्र लैजाने मित्र ।

यसैले बालमूर्खहरूसँग सङ्गत नगरी छानी छानी परीक्षा गरेर मात्र मित्र बनाउनु उचित छ ।

बुद्धधर्म दर्शन हो कि धर्म ?

बुद्धधर्म भन्नु नै मोक्षमार्ग हो । यो पूर्णतया दर्शन पनि होइन, पूजाविधिको काम पनि होइन । संसारको यथास्वभाव जानिलिने कुरा नै बुद्धधर्ममा प्रकाश पारिएको छ । प्रतिपत्ति सम्बन्धी कुनैपनि कुरा दर्शनशास्त्रमा कुनै उल्लेख छैन । । दर्शन अनुसार प्रतिपत्ति हुन्छ, अतः यो पूरा दर्शन होइन ।

—नारद महाथेर

अन्तर्राष्ट्रीय विश्ववाद सम्पर्को संस्था

सम्पादकलाई चिठी

१९४३ अक्टूबर २५

सम्पादक

चिठि विस्तारन्वय

लालचरी

सम्पादकज्यू, ब्रिटिशहाउस, कॉल हाउस सेक्टर एवं व्हिल्स एवं व्हिल्स एवं

सम्वत् २०४३ दा १२ देखि १७ सम्म नै-
पालमा १५ औं विश्व बौद्ध सम्मेलन कार्यक्रम
अन्तर्गत 'विश्वशान्ति र शान्तिक्षेत्र नेपाल' शी-
र्षकको प्रवचन गोष्ठीद्वारा छलफल पूर्वक श्री ५
महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव
सरकारबाट राखिएकसेको 'शान्तिक्षेत्र नेपाल' को
प्रस्तावनालाई दृढ़पूर्वक हार्दिक समर्थन गरेको
र नेपालको गौरवमय भगवान् बुद्धको जन्मभूमि
लुम्बिनीलाई शान्तिको प्रतीक रूपमा विश्वबाट
मान्यता पाएको अन्तर्राष्ट्रिय शान्तिवर्ष १९५६
नोभेम्बर २७ देखि दिसम्बर २ तारिखसम्म जम्मा
६ दिन २५ राष्ट्रिका ३०० जनि बौद्ध प्रतिनि-
धिहरूको जमघटले ऐतिहासिक महत्व राखेको
छ । साथै नेपालको लागि ठूलो उपलब्धि मानि-
एको छ । यस सफलता प्रति हार्दिक सहर्ष बधाई
जापन गर्दछु । धर्मोदयसभा नेपालद्वारा आयो-
जना भएको सम्मेलन मध्ये १५ औं विश्व बौद्ध
सम्मेलनले नेपालको बला, संरक्षित र धर्मप्रति
जुन आस्था छ, त्यसको परिचय विश्वलाई दिन
सफल भएको छ । लुम्बिनी विकास कोषका

अध्यक्ष श्री ५ अधिराजकुमार ज्ञानेन्द्र वीर विक्रम
शाहदेव सरकारका वाहुलीबाट समुद्घाटन भ-
एको त्यस १५ औं विश्वबौद्ध सम्मेलनले लुम्बिनी
को विकासका निमित्त अमेरिका, जापान, लङ्गा
थाइल्याण्डबाट जुन आर्थिक राशि उपलब्ध
गरायो, र चीनमा बुद्धविहार बनाउने जुन
उत्सुकता जगायो अनि हौसला बढायो । साथै
शान्तिक्षेत्र नेपाल प्रस्तावनाको जोडदार आव्हान
का लागि संयुक्त राष्ट्रसंघलाई जुन घचघचाउने
शब्द बैठकको बहुमतबाट उठ्यो त्यो शब्द
अत्यन्त सन्तोष दिने खालको भयो । आफ्ना
देशकै महासागरलाई शान्तिक्षेत्र कायम गराउने
शान्तिक्षेत्र नेपाल भनेर नेपाललाई समर्थन दिन
अन्कनाउने भारत र सोभियत रसको नीतिमा
यस शासक आवाजले परिवर्तन ह्याउने र उनी-
हरूबाट पनि समर्थनमा आफ्नो राय दिएको
तारतम्य पूर्ण यो प्रभावकारी समर्थन नेपालको
लागि गौरव बढ्नु हो ।

— मान बज्राचार्य

सुनसरी, धरान

आनन्दभूमि

हिंडि लिपि स्क्रिप्ट लिंग्विज लिपि छ

लिंग्विज लिपि स्क्रिप्ट लिंग्विज लिपि

(१७)

- शुशीला कायस्थ

भक्तपुर

बुद्ध तिमों केरि जन्म

बुद्ध तिमों एकपलट केरि जन्म !

अन्त होइन, लाखों तिमों समझौ

यही देशमा जन्म नमों लाखों किं

किंकि रुद्र अवधारणाकारी

यो देश, भूमि विश्वासी

सुन्दर, शान्त विश्वाल छ !

त्यही मात्र हैन
मास्तिथेव बनाउ ने

हास्त्रो आव्हान छ !

एकले यो देश

तिमो लागि अनुकून छ !

बुद्ध नपत्वाए हेर त,

ती देगहरू

जहाँ चिच्चाहट र कोताहले भरिएको छ,

जहाँ लाखों लाख मानवहरूको

क्षणिकमा हिसा मेरावेको छ !

त्यही त

तिमो ती 'अहिंसा धर्म' को उपदेश !

केवल हाँक दिइहेको छ !

बुद्ध तिमो पहिलो जन्म पनि यही हो

तिमो मात्रादेशी 'पनि यही' छिए !

तिमो लाखों लाख अनुयायीहरू पनि

तिमोलाई पाउन पर्खिरहेका छन्

तसर्थ,

तिमोले मात्र बुद्धत्व प्राप्त गर्ने हैन

एकपलट यहाँ आईहेर तः

यहाँ कति तिमो लागि लायित छन् ।

तिमोले लागि पनि त,

तिमोले यहाँ एकपलट जन्मनुपरेको छ ।

तिमोले बुद्ध तिमो अनुपस्थितिमा

तसर्थ संहर पने कैयो

जस्तै जस्तै जस्तै जस्तै जस्तै जस्तै

तसर्थ तसर्थ मात्र भातूत्वको ज्ञान दिल ई

मात्र एकताको आव्हान गर्ने,

हास्त्रो प्रयासलाई,

तिमोले साथ दिनु छ ।

तसर्थ तिमोले यहाँ एकपलट जन्मनुपरेको छ ।

बस यही हो हास्त्रो चाहना,

अति,

यही हो जानित क्षेत्र नेपालको चाहना,

तसर्थ बुद्ध विन्ती छ ।

तिमो एकपलट केरि जन्म

सोभियत संघय्
हुँ छ एँ । हुँ एक्कु हुँ कहल द्रुम कास लीएरि
किंचित न इर्ह छाँ छिनी शाखीए इस र्हि
—ै नापकृ शाखा चितीसीरि । हुँ एक्कु हुँ
सोभियत संघय् बुद्ध-धर्म व दर्शनया प्रचार
ईसाया न्हापांग शताब्दी हे जूगु खः । थव हे
इलय मध्य एशियाय व्यापक रूपं बुद्ध-धर्म व
दर्शनया प्रचार जुयाच्चवणु खः । उगु इया नां
जागु 'रेशम महापथ' मध्य एशिया जुया: वना-
च्चवणु जुयाच्चवन । ध्व हे लपुं चीन पश्चिम ए-
शियाय वये-वनीगु द्यापारया लेपु खः ।

दक्षिवे न्हापां प्राचीन खोरेजम धयाथाय
बुद्ध-धर्म दुहाँ वल । अले बुलुं बुलुं कैसियन,
अरवसागर व प्रशान्त महासागरया दथुइ लागु
विशाल भूमाग्य बौद्धसंस्कृतिया ततःधगु केन्द्र
त स्थापित जुल । एशिया सांस्कृतिक जगतय्
थःगु बांलागु वल्लागु ज्याख्या कारण थुपि
सांस्कृतिक केन्द्र नां जाये मागु कथं नां न
जायाच्चवन ।

मध्ययुग्या शुरु शुरुइ मध्य एशियाया
अप्वलं यानाः ततःधगु नगरय् बौद्धविहार स्व-
नेगु अवलेया छगु साधारण घटना हे जू वन ।
छगु पुलांगु लहातः च्यातःगु सफू कथं न्हेगु
शताब्दी समरकन्दय् छगु बौद्धविहार हानं
दयेकूगुया वयान यानातःगु खने दु । कूचा व
खोतानया बौद्धसंस्कृतिया केन्द्र विशेष प्रसिद्ध
ज । भारतय लुइके मकुगु पुलांगु भारतीय
हुँ

तापानि उपर उपर-हु शाखीए प्रति
उपर कर्षि अलेक्सेइ पूजित तापानि
हुँ । हु शिखानि उपर-हु तापानि
हम्बलिविया सफू भालेत थन खोतानय् बँगु
हुँ । हु शिखानि उपर-हु तापानि उपर-
हुँ दै न्होतक मध्य एशियाया बुद्ध-धर्मया
वारय गुलि खँ स्यू, उपि खँ प्राचीन कालया
यात्रीतय्गु यात्रीया संक्षिप्त विवरण व लवहैतय्
लुयावःगु बुद्धया चित्रय् जक निर्भर जुयाच्चवणु
खः । उत्तर सोभियत शासन कानय विधिवत् कथं
बालाक पुरातात्त्विक खोज यायेवं बौद्धसंस्कृति
लिसे सम्बन्धितगु आपालं प्राचीन विहार, विद्या-
लय व मूर्तिया भग्नावशेष वये हे अंगलय च्याया:
कियातःगु तस्वीरया अंश खते दयेकः वन ।
एचीतेमीज शहर लिक्क गाधार शेली दयेका
तःगु बुद्धया लवहैया आपालं प्रतिमा लुल,
छु दै लिपा । थुगु हे थासय कैय
सिह सहित छगु बौद्धविहारया खंडहर
नं लुल । उत्तरपालेया किरणीजिया तदीया वाउसे
वाउसे च्चंगु उपत्यका पुलांगु बौद्धसंस्कृतिया छु
अंधः हे स्मारकत लूगु हु । पुलांगु दक्षल नगर
लिक्क न पुरातत्व विद्तसे छगु विहार लुइकल ।
थुगु विहारय् बौद्धभिक्षुपि च्चनीगु आपालं कोथा
दयेका तःगु जुयाच्चवन । लिक्कसं छगु चैत्यया
अवशेष लुल । थन चैत्यया खण्डित मूर्ति कुचा
व बुद्ध-धर्मलिसे सम्बन्धितगु चित्रया अंश न
हुँ

लुल ।

मध्य एशियाय् बौद्ध-धर्मया प्रसारं जनताया
आध्यात्मिक जीवनयात जक प्रभावित मयाः,
जनताया कला कौशलय् नं सीदेये प्रभाव तल ।
आपालं मनूत बुद्धधर्मया अनुयायी जुल । बौद्ध
प्रचारकपि लिसे कालिगढत नं वःगु जुयाच्चन ।
उमिस हे बौद्ध देगः, चैत्य व विहार दयेकल ।
त्वाः जपि कलाकारत व मूर्ति दयेकीपिसं पुलांगु
भारतीय शैली बुद्धप्रतिमा दयेकल । थर्ये हे
चित्रकारतय् अंगलय् अंगलय् बौद्ध-जगतय् नां
जाःगु बौद्ध-जगतं स्युगु गुफा, मन्दिरया चित्र
च्चल ।

तुक्कमानियाय् वैराम—अली धयोधासं उत्तर-
य् म्हयाः मालास्वयेगु याः वले पुरातत्वविद्यतसे
च्छुगु पुलांगु बौद्ध-मन्दिर व छगः चायागु पात्र
लुडकल । थुगु चाथलय् बुटा कियातःगु जुया-
च्चन । हान थुगु पात्र दुने बुद्धयागु चिच्चीघंगु
मूर्ति व न्यागुगु सदीया शासन कालया भितिचा
इरानी धयेवा अले प्येष्येपुनाच्चंगु भोजपत्र छपं
दुगु जुयाच्चन । अन्दाजि १५०० दैं तक थुगु
पात्र लानाच्चगु भोजपत्र एशिया जनगण-स-
स्यानया लेनीतग्राद विभागय् वांलाक विचाः
याना? छपौ छपौ अलग यायेगु ज्या जुल । थव
भोजपत्र लूगु व अथे अनग याये फुगुलि तःगु
छगु महत्वपूर्ण ज्या जूबनती थुगु भोजपत्र ५ मूगु
शताब्दीया छगु पुलांगु ल्हाःत च्चवातःगु बौद्ध
सफू जुयाच्चन । थवी सफू ब्राह्मी लिपी छह्य
आखः वांलाःद्यु सह्य च्चविमि चवयातःगु जुया-
च्चन । थव सफूया पाठ भिक्षुपिनि निति आदेश
वियातःगु अर्थात् विनयया सफूति लिकया तःगु

खः ।

मध्य एशियाय् आःतक सोभियत पुरातत्व
वेत्तापिसं खरोष्ठी व ब्राह्मी लिपी च्ययातःगु
नीगुलि मयाक सफू लुइके धुंकूगु दु । वंगु छुं दं
थुखे मध्य एशियाय् गुलिखे बौद्ध केन्द्र नं चायेके
धुंकूगु दु । सेमिरिच्ये धयाथाय्, गुकीयात थै—
कन्हे अकदेशी व क्रास्नोरेचन्क नं धाइ, फरगाना
उपत्यकाय, दक्षिण ताजिकिस्तान (अद्जिना
तेपे) धयाथाय् नं बौद्ध केन्द्र दयेकाः म्हुयेगु मा-
लेगु ज्या यात । थुपि मालेगु ज्यां थव बांलाक
स्पष्ट यात, ईस्त्रो सन् या सुरु सुरुह सोभियत
मध्य एशियाय् बुद्ध-धर्म व्यापक रूप प्रचार जुल ।

७ गूगु शताब्दी निसे ६ गूगु शताब्दीतक
इस्लामं कवत्यत्यं त्वाःलि एशियाय् बुद्ध-धर्म
बुलुं बुलुं त्वानावन । मध्य एशियाया पश्चिम
भाग व त्रिस्या कवय कवय ला छिद्धगुनिसे
छिप्यंगुगु शताब्दीतक बुद्ध-धर्म ल्यं दया हे च्चंगु
खः ।

मध्य एशियाया पश्चिमपाखे हानं भोलगाया
कवयेपाखे मङ्गोलियाया आक्रमण लिपा छिस्वंगुगु
व छिप्यंगुगु शताब्दी बुद्ध-धर्म हानं बुलुं प्रचार
व प्रसारय दने फत । गुलिखे मङ्गोल खानत
लिमा हान बौद्ध जुल ।

स्वकोण वार बुद्ध-धर्म हानं बांलाक थहाँ
वयेगु ज्या छिन्हेगूगु व छिच्यागुगु शताब्दी प-
त्तेमी मङ्गोलत वये धुंकाः जुल । १६२०
ईस्त्रो होशतर राजकुमार बैवागसवातार म्हासु-
वसः धयागु तिव्वति निकाय स्वीकार यात ।

१६२८ निसे १६३० तक पश्चिमी मङ्गोल
बोतगाया सिथ्रय वल हान इमिसं थः लिसे बुद्ध

धर्म न हन । तर अयनं पोवोल्येस्तेपि धरा थाय्
तःधंगु विहार स्थापित जूगु आः तकं खने म-
दुनि । वरु कालिमक विहार खानावदोश दंगयागु
खने हु । काला सागरया सिथय् बुद्धयागु उपदेश
हःपि मनूच तुरानी खानावदोश मनूत खः ।

ऊण्डै थव हे इल् पूर्वी साइबेरिया बैद्धक
प्रदेशय् बुद्ध-धर्मया जः खने दत । थुगु जिल्लाय्
१७१२ ईसवीं १५० ह्या तिब्बती बौद्धभिक्षुपि
वगेवं थुगु धर्म खानावदोश अर्थात् जातिया मनूत
दथुइ न न्यनावन । छगु उत्तेख कथं ११ गूगु
शताब्दी भारतीय यात्री भिक्षुपि न थुगु अर्थात्
मनूतय् देश थ्यंकः वःगु खने हु । भारतीय यात्री
मङ्गोलियाय न थ्यंकः वन । उलानवतोरया गंदन
विहारय् भारतं व ह्या छहा यात्री भिक्षुयागु पात्र
व तुतां छपु आः तकं सुरक्षित यानात गु हु ।

बुर्यातियाया न्हापांगु विहार सेलेगिन जि-
ल्लाया त्पोडगोल दजान धयाथाय् १७४१ स-
दयेकूगु जुयाच्चन ।

थव छगु तसकं न्हाइपुसेच्वंगु खँ खः,
यूरोपया गुगुं राजधानी दयेकूगु प्रथम बौद्धमंदिर
१६१४ स मेंट पीटसर्बर्गय् दयेकूगु मन्दिर खः ।
थव हे थौया सोभियत सघया प्रदेशय् बुद्ध
धर्म प्रसार जूगुया संक्षिप्त इतिहास खः ।

बुर्यात कालिमक व तुवा स्वायत्तशासी
जनतन्त्रय् अर्थ हे चीताय इकूतस्क धयाथाय्
छुं जिल्लाय् बुद्धयमविलम्बी बौद्ध सङ्घठनया
नेतृत्व केन्द्रीय बौद्धपरिषदं याइगु खः । परि-
षद्ग्रा अध्यक्ष ढी. ढी. गोन्दोभेव खः । वसपो-
कालयात बन्दिदो हाम्बो लामा धकाः धाइ ।

नेपाया बौद्ध संघया अध्यक्ष भिक्षु अमृता-
नन्द धयाविज्याः गु हु, जितः सोभियत सङ्घया
केन्द्रीय बौद्धपरिषद्या निमन्त्रण प्राप्त जूवले
जि आश्चर्य चाल । मेमेगु देशय् थे नेपालया
मनूतय् न कम्यूनिज्म धार्मिक स्वतन्त्रताय्
बाधा बीगु धका भाला च्वंगु खः । सोभियत
सङ्घय् जि, गुगु खना न्यना उकि जि आश्चर्य
चाल । जि मस्तिद, रसी आर्थोडक्स चर्चया
गिराजाघर व बौस्टिटत् प्रार्थना छें वना । जि
खना मनूतय् पूरा स्वतन्त्रतापूर्वक धर्मया पालन
यानाच्चन ।

जापानया बौद्ध एशोसियसनया अध्यक्ष हानं
बुद्धसङ्घ जनरल सेक्रेटरी सातों धयाविज्यात,
‘गन तक सोभियत सङ्घय् बुद्ध-धर्मया खँ हु,
जापानया धार्मिक क्षेत्रया धारणाय् पूर्वाग्रह हु ।
जापानय् पूर्वाग्रह पीडितपिसं भालपा च्वंगु खः
सोभियत सङ्घय् धार्मिक स्वतन्त्रता द हे मदु ।
हानं अन धर्मय् पत्त्या तइपित ब्रत्यला छ्वइगु
खः । आः जिमिके थुलि थुलिमछि प्रमाण त दत
आः जिमिसं जापानी जनताया न्होने प्रमाण
सहित धाये फत, सोभियत सङ्घय् धर्मय् आस्था
दुपिसं निश्चन्त जुया; स्वतन्त्रतापूर्वक थःगु धर्म
पालन याये फु । जिमिसं स्वतन्त्र धर्म याना-
च्वंपि कैथेडल व मन्दिर मन्दिरय् खना । जि-
मिसं मिखां खनागु प्रमाण वियाः धाये फु,
सोभियत सङ्घय् पूर्ण धार्मिक स्वतन्त्रता हु ।

अनु. भिक्षु सुदर्शन

अनड़्गन सूत्रया रूपरेखा

छन्हु अप्रश्रावक सारिपुत्रं थ्व अनड़्गन शब्द व्यवहार यानाः मिक्षुसञ्चित्तं देशन यानाविज्यात । मिक्षु सारिपुत्रं थ्व अनड़्गन शब्द भाविता यानाः वरोवर धाः गुजुरायानं न्यन-

मन्ते ! सारिपुत्र ! छः पिसं थ्व अनड़्गन शब्द व्यवहार यानाः वरोवर धैविज्याइगु, शुकिया मतलव द्यु ? म है मोगलायन ! शुकिया अर्थ खः सुजात व कुजात । थुपि खः:-
 १) क्लेश दुधकाः स्यूपि । २) क्लेश दुधकाः न स्यूपि । ३) क्लेश मदुधकाः मस्यूपि । ४) क्लेश मदुधकाः स्यूपि । थुपि व्यन् प्रकारया व्यक्तित मध्यय, क्लेश दुधकाः मस्यूहा व क्लेश मदुधकाः मस्यूहा व्यक्तियात 'कुजात्ह' व्यक्ति धाइ ।

क्लेश दुधकाः स्यूहा, क्लेश मदुधकाः न स्यूहा थुजात्ह व्यक्तियात 'सुजात्ह' व्यक्ति धकाः धाइ ।

थथे मिक्षु सारिपुत्रं व्यक्ति विभाजन यानाः धाः गुरुल मोगलायन मिक्षु व्यंगात्मकरूपं प्रश्न यानाविज्याः गु

मामान्त्र इति शासन उत्तरी रूपरेखा इति । तीहु इष्टमी इति शासन उत्तरी रूपरेखा । हु निल कहुनि इत्युक्तिमान्त्र इति शासन उत्तरी रूपरेखा । भिक्षु विमलानन्द लुम्बिनी

- सारिपुत्र ! क्लेश दुपि व्यक्तित मध्यय, द्यहा मन्ते सारिपुत्र ! क्लेश दुपि व्यक्तित मध्यय, द्यहा 'सुजात' जुइगु छह 'कुजात' जुइगु व छह क्लेश मदुहा 'सुजात' जुइगु व छह नीच 'कुजात' जुइगु कारण गथे जुयाः खः ?

- सारिपुत्रं धैविज्यात- क्लेश दुखसिनं दु धकाः मदुहसिनं मदुधकाः मस्यूहा जुयाः व राग, द्वेष, मोह अकुशल मुनाः अपाय दुर्गति नरकय लाः वनी । क्लेश मदुहसित मदुगु पाप दया वइ । थ ख वांलाक थयेकेत जिछगु निरर्णन खें कने-

- अपविव्र व पविव्र सुवर्णया थन निगः हयाः ज्या मकासे धू थाकाः ध्याकुवाय तयातल धाः सा छु जुइ ? अपविव्र थलय ज्ञन ज्ञन कोहर मुनाः अपविव्र हे जुइ, पविव्रगु थलय धू थानाः जायाः अपविव्रतु जुइ । अथे हे खः चेव कनापि निद्वसित न क्लेश दुम्हसित दुगु क्लेश चेव जुजु वइ, क्लेश मदुम्हसित मदुगु क्लेश दया वइ ।

- क्लेश दुम्हसिनं क्लेश दुधकाः स्यूसा, मदुम्हसिन मदुधकाः स्यूसा दुगु राग, द्वेष मोहूपि क्लेश मदयेका

छोयेया लागी मदुगु बलेश मदयेकातुं छोयेया लागी
उत्साह याइ । व गथे धाःसा अपवित्र सुवर्णया थल व
पवित्र सुवर्णया थल बरोबर ज्याय् छेलिबले अपवित्र
जुआचंगु थलय् थानाचंगु फोहर मल सफा जुयाः

मदया वनी अले व तल्के जुइ, उगु पवित्रगु थल छ्यः
लिसे झन झन सफा जुयाः तल्के जुयाः झः झः धायाः
थिया वइ । उकि हे खः व्यक्तियात निगु भागे तयागु ।

भन्ते सारिपुत्र ! छलपोलं ध्व खँयात 'अंगन' धैगु
शब्द भरोबर व्यवहार यानाविजयात । छकीयात अंगन
धायेगु ? हे मोगलायन 'अंगन' धयागु हे अति नीच,
कव हांगु, हीनगु, अरुशल पापयात धाइ ।

गुम्हं व्यक्ति थः यो योवे सना जुइगु स्वभाव दुम्ह
जुइ, गुर्वि व्यक्ति आपत्ति जुइगु ज्या याःसां वं व गुप्त
याना तइ । थम्हं यानागु आपत्ति दोष सुचुकाः थः गुलि
हे निर्देषी जुआक्यनेत थः समान दोष दुम्हसिया
पाखे अपवादं बचेजुवेत प्रशंसा याकेत स्वइ । ख्वाः स्वयाः
वाखं कंकेत स्वयेगु, पुचले नायो जुइत स्वयेगु, लाम,
सत्कार व कीर्ति प्रशंसा प्राप्त यायेत ततःधंगु ज्या नं
यानाक्यनेत जनतात्यपाखे सम्मान सत्कार कयेत वां
वां लाक तरिका मिले यानाः वाखं कनिम्ह नं जुइ ।
अथे मतीतयाः सनिम्ह व्यक्तियाप्रति नापं वहना चोनि-
पिसं व्यक्तिया चरित तत्व म्हस्यूपि नं दहगु जुयाः वया
प्रति आलोचना याना हईमि नं दत, छम्हसित दयालु
व्यवहार छम्हसित कटु व्यवहार याइगुलि यानाः अस-
न्तोषया भाव उत्पन्न जुयाः दुर्मनस्यता उत्पन्न जुइगु भाव
यात हे 'आज्ञन धाइ । कुविचार व कुकर्म यानाः थः
थः यो यो थे सना जुइम्ह व्यक्ति पिने न्हाथे हे शील
वन्तु जुयाः क्यना जूनां नं तभि उज्याःहा व्यक्ति न्हाथे
हे जाःगु दर्जाय् ध्यंसां नं प्राप्त याःसां नं दुर्गन्ध मलये

समझे जुइ । उज्याःपि व्यक्तिपिसं थः थःगु स्वार्थ पूर्ति
यानाः पक्ष लिनाः देशयात त्वत्व पुयाः जुइ । कटु व्य-
वहार यानाक्यनेगु वाहिकं सत्मावना व सहिष्णुता वैके
दइ मखु ।

च्वे कनाथें कुविचार व कुकर्म याइहु मखुसा कुवि-
चार मदुह्य जूसा पिनें शीलवन्त स्वभाव खने मदुसां
वया स्वभावयात स्यूगु जुयाः आश्रय याइपित्त कटु
व्यवहार मयाइहु जुयाः व्यवहार न बांलाःगु खनः उज्या-
हसियाप्रति प्रसन्न जुयाः प्रशंसा याइ, आदर गौरव
मान सत्कार याइ । थुज्याःगु खँ न्यनाः मिक्षु मोग-
लायनं सारिपुत्र भन्तेयात धाल- भन्ते सारिपुत्र ! जि
स्यूगु खँ छत्वाःचा नं छलपोलयात कने-

छन्हु जि राजगृह नगरय वनावले 'संमिति' धैह्य
सिकःपि रथचक दयेका चंगु खना । उथाये 'पण्डू'
धयाह्य मेह्य नं छहु सिंकःपि ध्यंकः वल । संमिति दये-
कूगु रथ चक थगु थुगु कथं जोरे यागुः खः धकाः ध्व ध्व
सामान माः धका 'पण्डू' सिंकःपि ध्रीका काल ।
वं गथे गथे ध्रीका काःगु खः अथे अथे हे रथचक दये-
कल । अन्तिमे संमिति सिंकःपि दयेकूगु रथचक खना:
वया दक्षता भाव खनाः पण्डू सिंकःपि साप
प्रसन्न जुल । प्रसन्न जुयाः वैत धन्यवाद विल ।

अथे हे छलपोलं ध्व शासने फोहर याइपि (बाल
पण्डितपिति) व्यक्तिया मनया खँ सीकाः यानाविज्याःगु
ध्व धर्मदेशना जिगु विचार स्वये बले शीलवन्त गुणवन्त
पित्त कस्तीयें जुये फु छलपोलं महाजनतेत मिगुमार्गे
यंका विज्ययेत याना विज्याःगु उत्साह सर्वप्रकारं सार्थकं
जुयेमा धकाः मिक्षु मोगलायनं मिक्षु सारिपुत्रयात
प्रशंसा यानाविज्यात ।

ॐ मनू जुया: जन्म कया

- ले. अमृतमातृ शावथ

सास्ति नयेला, आराम

नयेला जुइ तिनि ।

की मनू जुया: जन्म कया:

धर्तिमाता या मुलय् चोना

स्वर्ग वौ यागु लः तोना

चोनापि की

चित्रगुर्तयागु वयान न्यना:

दूतपिसं जन्मदुवालय्

यंकि तिनि छन्दु ।

मामां शान्ति व अशान्ति

थव दुनिथाय

बुद्धयात धर्मयात सज्जयात हीर

थवीकि

इमित कोटि कोटि नमस्कार या ।

माः माः कथं यंकि तिनि

इ बिष्णु की मनू जुया: जन्म कयाया सार थवहे धया: ।

हुकुम चित्रगुर्तया वयान न्यना:

उम्हु ने उम्हु ने उम्हु ने उम्हु ने उम्हु ने

प्रश्नोत्तर स्तम्भ

न्हृसः- नीदं दुवले व्याहा ज्युयाः मत्रात् दयेकाः
जीवन हनाच्चवासां नं भाःत् छग्गु कचवं जक पिक्याच्च-
नीहा ज्युयाः मने तस्सकं अशान्ति जुयाच्चवन् । धार्मिकरूपं
कमाय् यानाः स्मृत्यत् आख्यः व्वंकाः नं मगाः मत्राः
मजुङ्क छेँया ज्या नं तरे यानाच्चवना । धर्मया सफू व
पत्रिका स्वया नं मनयात् धैर्यं तथा च्वैच्वं आः न्येदं
दत् । उकिं आः दशशीलमाता (अनगारिका) ज्वीगु
इच्छा यानाच्चवना । तर ल्यासेह्य म्हाय् छम्ह आःखः
च्चवनाच्चवनतिनि । वयात् तोतावनेगु नं छग्गु प्रश्न जुल ।
मैत्रि थे च्चवनावल । उचित सुझाव देला थे ?

च्चला

द छुत्वाः, स्वप

लिसः- छि थःगु जीवन ह गच्चंगु बुद्धधर्मानुकूल
जू उकिं नुगः मैत्रिकाच्चवने माःगु मदु । भाःत् ताले
मलाःसां छि थःगु कर्तव्य पालन यानाच्चंगु धर्मया नि-
यम कर्थ जूगुलि छिके अविष्टान, वीर्यं व क्षान्ति स्वंगु
बोधिसत्त्व धर्मं दु व बोधिचित्त नं दुधैगु भालपा सन्तोष
जुयादिसँ । न्हापा स्वयः नं अपो भाःतया प्रति मैत्री

• ति । मत्रातेत् हितचित्तं व्वलंकागु कुशल कर्म लुमकाः
लयूतायादिसँ । म्हाय् प्रा आखः व्वने सिमधः तले वयात्
तोतेगु खैं ल्हाय् मज्यू । धात्यथेया मां ज्युयाः मत्राखाचा
सेत् व्वलंकेगु व हेरविचार यायेगु धर्मं समझे जु । देवता
पिसं धर्मं रक्षा याइगु छि थे जाःपि धर्मतिमापि मा
पित्त खः । थुक्खं धार्मिकरूपं जीवन हने फुसा छिगु
जीवन अवश्य सफल ज्वी ।

न्हृसः- न्हिन्हि सुथे सुथे बुद्धपूजा यानाः शान्ति-
प्रिय ता: ल जीवन हनाच्चवना । तर जिमि अबु न्हिन्हि
अय्ला: त्वनाः छ्वःविया: भुतु ल्हानाः ल्वाजक ल्वानाः
अशान्ति यानाच्चवनीगु । उकिं यानाः बुद्धपूजा याना
जोछिया मन सुख मताः । थथे ज्वीकाः बुद्धपूजा याना
च्चवनागुया पुण्य देला थे ?

विद्या शाक्य

मरु, ये

आनन्दभुमि

(Concurrent from Previous Page)

लिसः - अबुयागु बामलाःगु पहले छितः मैत्रिये
च्वंसां धर्मयात् वाधा मजू । पुण्य लाइ छितः । फति
फवव सहःयानाः संपमी ज्युयाः बुद्धपूजा यानाः मन
बःलाकि । मगवान् बुद्ध पूज्य जगु हे थुजोगु अवस्थाय्
सहःयानाः ख धैगु लुमके माः । मारयात् त्वाकल धैगु
नं वाधा व पंगलःयात् हते पवानाछोगु व सःयाःगु धैगु
मती ति । धर्मे च्वंपित्त धर्म रक्षा याः धैगु नं लुमके
माः । अबुयात् दया ति । अबु मस्युगु लंपुइ लाःम्हेसित
मैत्रीचित्त स्व । अबु मि ज्वीमा धकाः सत्प्रवचनं व ज्या
यानाः प्रार्थना या । छिम्ह बौयात् सिगु खैं न्यक्षीयाय्
सत्संग याकेगु कुःया । अबुया पासापिनिपावेखैं ल्हानाः
ज्वीकाव्यु । ऐला मत्वैसे च्वनीबले तं नाइक विस्तार
अबुयात् ज्वीका व्यु कि ऐलाखं अशान्तिजक जुयाच्चवन
धैगु । ऐला: त्वनावैबले छुः धायेमते ।

लोभ-चरित्र

- भिक्षु प्रज्ञारश्मि

लोभ-चित्त महापाप-अतृप्त ध्व भयानक ।
न्ह्याकको दःसां मगाःभावं • सनाज्वीगु व व्यर्थ खः ॥
लज्या धर्मं फुकं तोताः - लोभके हिला जुइ ।
वया चित्ते मदु धर्म - लोभ यायेत चंचल ॥
अहो? व मूर्खैद्य व्यक्ति - नर माव जुयाच्चवन ।
दुर्लभ नरया जन्म - भाव भावे दुना च्चवन ॥
भोग तृप्त मजू लोके - अदम्य मन भाव नं ।
मान्धाता जुजु धाःगु - तृष्णा विचित्र जाल ध्व ॥
यकेदुगु मस्यु छु नं - मात्रा मस्युगु भूल ध्व ।
केवल लोभ या चित्तं • प्रेत गामी महा दुख ॥

PATICCASAMUPPADA— Process of life

Om Prakash Pathak and Dr. Veena

Department of Buddhist Studies

University of Delhi

Pleasant feeling is further divided into mental and physical pleasant feeling. The unpleasant feeling is also divided into two types- mental unpleasant feeling and physical unpleasant feeling. The indifferent feeling is mental only. Thus, there are five types of feelings. There is the possibility of arising these five types of feelings with reference to the six types of contacts. These feelings, arise depending upon the contact.

8. Tanha:- The contact generates feeling. Ignorance generates the desire to possess the object. This desire is in the form of covetousness for the belongings of others. The more the intensity of desire, the bigger becomes the degree of attachment with the worldlings. The amount of suf-

rings also increase accordingly. It is in this background that desire is stated to be the cause of suffering in the series of existence. Desire manifesto itself in six ways with reference to the six types of objects. They are the desire for the sensual pleasure. This desire originates depending upon feeling.

9. Upadana:- The word Upadana or craving is the name of strong desire. When there arises a desire for having an object being associated with the force of ignorance, there follows a craving for the same. The desire now becomes strong and manifests itself through different doors for materialization of liking. Suppose a man sees a beautiful flower. He likes to have it. This much is the

desire, but he stretches his arms to have the object and, if opposed, resists the opposition with physical and vocal action. This is called craving. This craving is also six types according to six types of sense organs through which it enjoys their respective objects. It originates depending upon desire.

10. Bhava:- Here the word is the literal translation of the term existence. Bhava is also rendered as becoming. It is the name of activities. When the desire becomes strong and it compels man to have the materialization of objects, there start the moral, immoral and other types of activities. Since ignorance is at root, generally immoral activities are performed. Even when moral activities are done, they are performed with some selfish gain. In this background, the word bhava is sometimes translated as the lust for existence. This existence originates depending upon craving.

11. Jati:- The word Jati the name of birth. It has been pointed out earlier that whenever an action is

performed, it yields similar resultants. Since the various types of actions are performed in the form of bhava, they produce a number of resultants. The resultants go on accumulating throughout the process of life, and as the sum total of the same there arises a birth consciousness. It is called Jati. In this context, one should understand that the birth is not the same as we conventionally understand it. Really speaking birth is the entering of the being into the womb of the mother or uniting one state of existence with the other. It is another name of Vinnana. It comes into being depending upon existence.

12. Jara-Marana:- It means decay and death. Immediately after birth, the process of decay starts. It should be clearly understood that everything is impermanent. There is arising and cessation in every moment of life. The moment a thing comes into being it starts decaying. There is no exception to it in the frame work of conditioned things. There comes a moment when there is total destruction of the life force.

We name it death. The decay and death came into depending upon birth.

In the context, it may be understood that the twelve links of the law of dependant origination (Paticcasamuppada) belong to the three consecutive forms of existence. The first two ignorance and activities, belong to the past life. The last two, birth decay and death belong to future life. The remaining eight belong to the present life. It has been pointed out through them that depending upon the past life, there is the arising of the present life. Depending upon the present life, there is the arising of the future life. In this way, depending upon one, the other goes on continuing and keeps the wheel of

repeated existence revolving. The law of dependant origination in one way, points out the causes in the form of twelve links of the continuity of samsara and in another way suggest that by breaking up one link, there is the automatic breaking of the others, which means the cessation of the samsara. In this way, this law is immensely beneficial in helping the beings in getting rid of the process of existence. Therefore, the Buddha has clearly stated that "It is the profound doctrine. One who understands the law of dependant origination, understands the dhamma and on who understands the dhamma know the law of dependant origination or Paticcasamuppada.

★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★
★ ★ 'A Courteous beha-
★ viour keeps the heart
★ at peace; that lacking,
★ the seed of every virtue
★ dies'
★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★
- Fo-sho-hing-tsonching
★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★ ★

सुम्पादकीय

कर्मले नै ठूलो सानो हुन्छ

बौद्धहृ भगवान् बुद्धका अनुयायी हुन् । उनीहरू भगवान् बुद्धका उपदेशलाई ठूलो श्रद्धा राख्दछन् र भक्तिपूर्वक उच्चारण गर्दछन् । तर बुद्धका उपदेशलाई उल्लंगन गर्ने मध्ये उत्तीर्ण नै अगुवा जस्तो देखिन थालिएको छ किनभने बुद्धको उपदेशमा जातले चाण्डाल हुने पनि होइन, जातले ब्राह्मण हुने पनि होइन ठूलो र सानो त कर्मले मात्र हुने हो भन्ने बुद्धबन उनीहरूद्वारा उल्लङ्घन भएको छ ।

धर्मलाई न मानेर आफ्नो जिह्वालाई नै धर्म ठानी फोसो अहंकार गर्नेमा नेपाली बौद्धहृ नै अप्रगण्यरूपमा पाइएको छ । बुद्धधर्मका ग्रन्थहरू अनगिन्ती रहेको दावी गर्ने र आफूलाई बौद्धदर्शनको विद्वान् ठार्नेहरूले नै बौद्धग्रन्थ र बौद्धदर्शनलाई लाखा पाखा गरी झूठो अहंकारमा मत रहेको आजको व्यवहारले देखाएको छ ।

रातोलाई हरियो र सेतोलाई कालो भन्ने हरू सदै अर्खालाई फुटेको अँखा सम्झन्छन् भने ज्ञै त्रिविदक होस् वा महायनो धर्मशास्त्र होस् दुर्बैमा बुद्धको पञ्चशील र चतुरार्थसत्यलाई बुद्धको उपदेश र बुद्धधर्मको सार मनिएको कुराप्रति बेवास्ता यसीं सच्चा कुरालाई कच्चा भनी व्यवहार गरिरहेका छन् । ऐना छैंदै इनारमा हेने बानी गर्नु कुरी हालतमा राख्नो कुरा होइन । अतः

कसैको दृष्टि बिग्रेरो छ भने उपचार गरी सहै गराउनु आवश्यक छ भेरो गोरस्को बाहै टक्का भन्नु वास्तविक बुद्धधर्म कुनै हालतमा होइन । प्रमाण दिई दिई सम्झाउँदा पनि जिह्वाल भई देखे नदेखे जस्तो कानमा तेल हाले जस्तो गरी बस्नेलाई नंगा नाचे हजार दाउ भन्नु सिवाय अरू के भन्न भिल्ला ?

साँच्चैको बौद्धले सत्यकुराप्रति कहिल्यै रिस र द्वेष गर्दैन । ऊ आफ्नो दृष्टिदोष छ भने तस्काल मुघार्न चाहन्छ । आफ्नो धर्मलाई प्रकाशतिर लगी सबैकी अगाडि छलेङ्ग गरेर सत्य धर्मको आलोक दिनु सबै बौद्धको कर्तव्य हो । सच्चा कुरालाई टाढा राख्दा नै अशान्तिलाई निम्न्याउनु हुनेछ । शान्तिको लागि बुद्धधर्म अपनाएर अशान्ति मोनिरहनु साँचै पनि बुद्धिमानी कुरा होइन ।

यसैले कर्मले मात्र ठूलो सानो हुने बुद्धबनलाई औंगालेर सच्चा बौद्ध बनी कर्मक्षेत्रमा उत्रेमा बहुजन हित र बहुजन सुख हुनेमा शंकै छैन । कर्म (काम) राख्नो भएन भने स्वभावतः आफू गिने कुरा कसैले कोट्याइरहनुपर्ने विषय होइन । अतः मैत्री, करुणा र उपेक्षालाई मनन गरी सो अनुरूप गरेमा कर्म (काम) राख्नो हुन गई मानव समाजको मुस्तितिको लागि ठूलो देन हुनेबै ।

क्रीष्णपद्म गतिविषय

[नेपाली भाषा]

बुद्धपूजा शुद्ध मनले गर्नुपर्छ

२०४४ श्रावण २४, काठमाडौं-

प्रत्येक पूर्णिमामा आनन्दकुटी विहारमा हुने बुद्धपूजा र धर्मदेशनाको सिलसिलामा भएको कार्यक्रममा शीलप्रदानपछि बुद्धपूजा गरा उनुहुँदै भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले बुद्धपूजा शुद्ध मनले गर्नुपर्ने कुरा बताउनुभयो । यसै बीच धर्मोपदेश दिनुहुने भिक्षु मैत्रीले योग्य स्थानमा बास बस्नु, पूर्वजन्मको पुण्य सञ्चित हुनु, आपनो मन, वचन र शरीरलाई संयमित र शुद्ध पार्नु उत्तम र मङ्गल हो भनुभयो ।

भोजनोपरान्तको कार्यक्रममा परित्राण पाठ सहित धर्मदेशना गर्नुहुने भिक्षु कुमार काश्यपले आत्मसंयमित गराई बलेशलाई शान्त पार्ने र इन्द्रियलाई दमन गर्नेलाई नै श्रमण ब्राह्मण भन्दछ भनुभयो ।

भिक्षु अमृतानन्द काठमाडौंमा

२०४४ भाद्र २, काठमाडौं-

आचार्य महानायक भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर बैड्ककस्थित चूलालड्कार अस्पतालमा करीब ३ महीना वसी हुदयरोगको उपचर र गराई जापानको क्योटोमा भएको लुम्बिनी स्तोत समितिको बैठकमा भाग लिई काठमाडौं फर्कनुभएको

छ ।

सोन्हो विश्वबौद्ध सम्मेलन अमेरिकामा

२०४४ भाद्र ३, अमेरिका-

दुई दुई वर्षमा हुने विश्वबौद्ध सम्मेलन सोन्हो सम्मेलनको रूपमा आगामी सन् १९८८ मा अमेरिकाको लस एन्जलसमा हुने भएको छ ।

बीर्य समाधि ऋद्धिपाद लिखयथा छलफल

२०४४ भाद्र ५, काठमाडौं-

धर्मोदयसभा अन्तर्गतको नेपाल बुद्धिष्ट इन्स्टिच्यूटद्वारा सञ्चालित शुक्रवासरीय छलफलमा भाइलाल महर्जनले प्रयास विना कुनै पनि काम सम्पन्न गर्न नसकिने भएकोले जुनसुकै क्षेत्र तथा पलामा बीर्यद्वारा क्रियाकलाप भइरहन्छ भन्नुभयो । यस्तै वहाँले बीर्यको अंग विना ऋद्धिसिद्धि प्राप्त हुँदैन भनी हिँडा शरीरको अंग प्रत्यंग चलाउनुपर्ने कुरा बीर्यसँग सम्बन्धित रहेको छ भन्नुभयो ।

सो अवसरमा प्रा. आशाराम शाक्यले हेतुको सिद्धान्तद्वारा जीवन सञ्चालन भइराखेको र प्रमुख सञ्चालक चित्तद्वारा चाहने भएकोले क्लेशावरण वारपार भएपछि निवाणिपथमा पुगिने हुँदा आपनै कृयाकलापद्वारा नै सम्यक्सम्बोधिज्ञान हासिल गर्न समर्थ हुने हो कसैले कसैलाई तार्न सक्ने होइन भन्नुहुँदै आफै अधिसरी काम गरेमात्र ऋद्धिपाद सिद्ध हुन्छ भन्नुभयो ।

धर्मदेशना सम्पन्न

२०४४ भद्र ६, काठमाडौं-

यहाँको ३५ बाहाल टोलस्थित मञ्जुश्रीनक महाविहारमा श्रावणमासको गुंलाधर्म मनाइने चारवटा शनिश्वरवारमा मञ्जुश्रीनक महाविहार सरक्षण सुधार समितिको आयोजनामा धर्मदेशना सम्पन्न भयो । सो अनुसार धर्मदेशना दिनुहुने-हरूमा क्रमशः भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, पं. दिव्यवज्ज्वलाचार्य, अनगारिका संघरक्षिता र सुवर्ण शाक्य हुनुहुन्थ्यो ।

सहयोगीलाई धन्यवाद

२०४४ आषाढ २४, काठमाडौं-

बौद्ध मासिक आनन्दभूमिलाई सहयोग पुन्थाइरहने जस्तै ग्राहक बनाइदिने, पत्रिका बेचिदिने, ग्राहकछेउ पत्रिका पुँयाइदिने, विज्ञापन दिइदिने, लेख रचना पठाइदिनेहरूलाई आनन्द-भूमिले धन्यवाद ज्ञापन गर्ने गर्दछ । यसै क्रममा वर्ष १५ अड्डे ४ देखिको 'बुद्धवचन' को ललक डिजाइन लेखी सहयोग गरिदिने बाबुकृष्ण शाक्य लाई धन्यवाद दिएको छ ।

बुद्धपूजा

२०४४ जेठ २३, काठमाडौं-

यहाँको बौद्ध (खास्ती) मा नेपाल बौद्ध भ्रातृत्व तथा एकता पूजा, बौद्ध स्थिति कानिङ्गे धुप लिङ् गुम्बा तथा बौद्ध मूल चैत्यमा बुद्ध पूजा सम्पन्न भयो । पूजापछि गुम्बाका प्रमुख लामा भिक्षु छेकी लामा रिम्पोछेको सभापति-त्वमा भएको सभामा भिक्षु प्रज्ञारशिमबाट पञ्चशील प्रदान हुनुका साथै भिक्षु सुदर्शनबाट नेपाल बौद्ध भ्रातृत्व तथा एकता पूजाबारे प्रकाश पार्नु-

भयो । त्रिरत्न मानन्धरले स्वागत भाषण र गुम्बा प्रमुखबाट बुद्धधर्मबारे प्रकाश पारिएको त्यस अवसरमा श्रीलङ्कामा २६ जना बौद्धभिक्षु-हरूको निर्मम हृत्या गरिएकोमा दुख प्रकट गर्द दिवंगत भिक्षुहरूकालागि शान्ति कामना गरी एक मिनेट मौन धारण गरियो । शान्तरत्न शाक्यद्वारा उद्घोषित त्यस पूजा कार्यक्रममा भिक्षु सुशोभनबाट धन्यवाद ज्ञापन र लामा धर्मका भिक्षु सुमन विकासबाट खास्ती चैत्यबारे प्रकाश पार्नुभएको थियो ।

धर्मचक्र प्रवर्तन दिवस समारोह समिति

२०४४ आषाढ २७, काठमाडौं-

प्रत्येकवर्ष आषाढ पूर्णिमाका दिन धर्मचक्र प्रवर्तन दिवस मनाउन गठित समितिमा ६ जना कार्यकारिणी पदाधिकारी रहेको छ । प्रत्येकवर्ष ठाउँ ठाउँका बौद्धसंघद्वारा पालो लिई मनाइने व्यवस्था गर्ने भएको त्यस समितिमा अध्यक्ष, उपाध्यक्षद्वय, चार जना सचिव र कोषाध्यक्षद्वय-मा क्रमशः संघमहानायक भिक्षु प्रज्ञारशिम, लामा धर्मका भिक्षु सुमन विकास, भाजुरत्न शाक्य, भिक्षु सुशोभन, इयामकृष्ण मानन्धर, शान्तरत्न शाक्य, त्रिरत्न मानन्धर, भाइकाजि रञ्जितकार र भगवानदास मानन्धर रहनुभएको छ ।

यस्तै हालै मानिएको धर्मचक्रदिवस भव्यताकामाथ सम्पन्न गर्दा १८६ जना दाताहरूबाट प्राप्त चन्दा ६५०३१० रु. खर्च ५०१७।७५ भई रु. १४०५।७५ बाकी रहेको आर्थिक प्रतिवेदन समितिका सचिव शान्तरत्न शाक्यले प्रस्तुत गर्नु भयो । भिक्षु सुवोधानन्द महास्थविरको अध्यक्षतामा भएको सभाले अक्षयकोष स्थापना गर्ने निधो मरे अनुसार सो कोषको निमित्त चनमाया डङ्गोलबाट

४४००।—, गणमहाविहारमा चढाइएका पैसा ज्ञानमान शाकयवाट सङ्कलन गरिराखेको ३०००। गणमहाविहारका तःजःखलःबाट रु. २०००।— र यस वर्ष खर्च गरी बाकी रहेको १४०५। ७५ समेत गरी ११,६७७। ७५ जम्मा भएको छ ।

लुम्बिनीको लागि सहयोग

२०४४ भाद्र ७, बैद्धक—

गत सन् १९८६ मा नेपालमा भएको पन्थी विश्वबौद्ध सम्मेलनमा पारित भएको प्रस्ताव अनुसार सन् १९८७ मार्च २६ तारीखमा विश्वबौद्ध भ्रातृमण्डलको केन्द्रीय कार्यालय बैद्धकमा वसेको कार्यकारिणी समितिले बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनी विकासको निमित्त अर्थ सङ्कलन गरी लुम्बिनी विकास कोषलाई सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले अमेरिका, सिङ्गापुर, मलेशिया, भारत, श्रीलङ्का, हड्डकड, ताइवान, नेपाल, थाइलैण्ड र जापानका वीस सदस्यीय एक लुम्बिनी स्रोत समिति गठन गरेको छ ।

यस समितिका पाँच सदस्यीय कार्यकारिणी समितिमा अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, महासचिव र सदस्यद्वयमा क्रमशः अमेरिकाका सुनाओ मियावारा, थाइलैण्डका बुँज्यो बांगवाजि, बमकिरिचार्ड पाउ ऊ, जापानका भिक्षु काटो र नेपाल का लोकदर्शन वज्राचार्य हुनुहुन्छ । यस समितिमा उपाध्यक्ष नै कोषाध्यक्ष पनि रहनुभएको छ ।

उपर्युक्त २० सदस्यीय समितिमा नेपालको तरफबाट लुम्बिनी विकास कोषका एकजना प्रतिनिधि, भिक्षु अमृतानन्द र मणिहर्ष ज्योति कंसाकार पनि रहनुभएको छ । हालै जापानको क्योटोमा बसेको समितिको बैठकमा समितिका

उपाध्यक्ष तथा कोषाध्यक्ष थाइलैण्डका बुँज्यो बांगवाजिले ४० हजार अमेरिकी डलर बराबरको १० लाख भाट सहयोग स्वरूप चन्दा दिनुभएको छ ।

प्रवचन समारोह सम्पन्न

२०४४ भाद्र ५, काठमाडौं—

यहाँको बुद्ध विहारमा धर्मोदयसभा धर्मदूत समितिको आयोजनामा भिक्षु सुमङ्गलद्वारा प्रदीपपूजा भई प्रत्येक पूर्णिमाको साँझ हुने प्रवचन समारोह सम्पन्न भयो ।

धर्मदूत समितिका सदस्य-सचिव सुवर्ण शाक्यको उद्घोषणमा सञ्चालन भएको त्यस समारोहमा मानव संस्कृतिमा ऋषिको देन विषयमा बोद्धविद्वान् अयोध्याप्रसाद प्रधानले र अहंत र श्रमणको देन विषयमा भिक्षु ज्ञानपूर्णिकले विशद विवेचना गर्नु भयो । उक्त अवसरमा धर्मदूत समितिका अध्यक्ष भिक्षु सुदर्शनले स्वागत भाषण र धर्मोदयसभाका महासचिव अशाराम शाक्यले धन्यवाद ज्ञापन गर्नु भएको थियो । अन्तमा पुष्टानुमोदन सहित समारोह विसर्जित भएको थियो ।

आजीवन सदस्य ३७० पुऱ्यो

२०४४ भाद्र ६, काठमाडौं—

नेपाल अधिराज्यमा प्रकाशित १५ वर्ष पुरानो बोद्ध मासिक पत्रिका 'आनन्दभूमि' को आजीवन ग्राहक संख्या अहिले ३७० जना पुगेको छ । हाल थप हुने ३ जना सदस्यहरूमध्ये ३६८ औं मा प्रविष्ट र रूप तुलाधर त्यौड, ३६६ औं मा यज्ञरत्न शाक्य नागवहाल पाटन र ३७० औं मा विष्णु चित्रकार रक्तकाली टेङ्गल हुनुहुन्छ ।

प्रव्रज्या समारोह सम्पन्न

२०४४ भाद्र १०, काठमाडौं-

स्थानीय क्षेत्रपाटी ढल्कोस्थित संघाराम भिक्षु तालीम केन्द्रमा सङ्घमहानायक भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरको उपाध्यायत्वमा काठमाडौं भक्तपुर, ललितपुर र बनेपाका दश जना कुल-पुत्रहरूको श्रामणेर प्रव्रज्या समारोह सम्पन्न भयो ।

सो अवसरमा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष महानायक भिक्षु अमृतानन्दले भन्नु भयो-मनुष्य जीवन सर्वश्रेष्ठ जीवन हो । मनुष्यले बाँचुन्जेल राम्रो काम गर्दैजानुपर्छ । परस्परमा सहानुभूति राखी हँसिलो अनुहारले जीउनु स्वर्ग हो र शत्रुभाव राख्दै अङ्ग्यारो अनुहार पारी जीउनु नरक हो । अतः स्वर्ग र नरक यहीं छ ।

उहाँले फेरि भन्नु भयो—यहाँ धेरै धर्म यस्ता छन् जसमा धर्मका नेतालाई सत्कार गरेमा स्वर्ग प्राप्त हुँच्छ भनिन्छ, तर बुद्धले यसको विरोध गरी स्वतन्त्र चिन्तनलाई महत्वपूर्ण स्थान दिनु-भयो । बुद्धको परिनिर्वाणपछि वहाँको उत्तरा-धिकारी कोही भएन किन्तु बुद्धको उपदेश नै बौद्धहरूको नेता हो ।

उक्त अवसरमा भिक्षु तालीम केन्द्रका अ-ध्यक्ष भिक्षु अश्वघोषले भौतिक र आध्यात्मिक-ताका बीच घनिष्ठ सम्बन्ध भएको आफ्नो अनु-भवको कुरा पोखरुहुँदै भिक्षु तालीम केन्द्र सञ्चालनको लागि कर्मठ कार्यकर्ताको आवश्यकता छ, पैसा र आँटमात्र भएर हुँदैन सहयोग गर्ने व्यक्ति नै चाहिन्छको छ भन्नु भयो ।

भिक्षु तालीम केन्द्रका सुपरिवेक्षक भिक्षु मुशोभनले स्वागत भाषण नर्नुहुँदै भिक्षु तालीम केन्द्रलाई काठमाडौं नगर पञ्चायतद्वारा जग्गा उपलब्ध गराई सहयोग पुन्याएकोमा आभार

व्यक्त गर्नु भयो । उक्त समारोहमा काठमाडौं नगर पञ्चायतका प्रधानपञ्च हरिहोल भट्टराईले भन्नु भयो—आजको अशान्त वातावरणमा बुद्धको शान्ति सन्देश अति उपयोगी छ । शान्तिको लागि मन र लक्ष्य पवित्र हुनु नितान्त आवश्यक छ । यस्तो उच्च भिक्षु तालीम केन्द्रलाई नगर पञ्चायतबाट जग्गा उपलब्ध गराउन पाएको गर्वको कुरा हो, यसको लागि अरु पनि सबैदो सहयोग पुन्याउन तत्पर छु । यस केन्द्रले आ-ध्यात्मिक उन्नतिको शिक्षा प्रचार हुनेछ भन्ने आशा छ ।

यसै बखत तालीम केन्द्रका उपाध्यक्ष लोक-दर्शन वज्राचार्यले यो तालीम केन्द्र आपनै प्रकारको एकमात्र केन्द्र हो भन्नुहुँदै यसको स्थायित्व का लागि सबैदो अर्थ सङ्घलन गरिदिने आश्वा-सन दिनु भयो । अर्का उपाध्यक्ष भिक्षु ज्ञानपूर्णिक र बुद्धघोषले पनि बौद्ध शिक्षा विषयमा मन्तव्य व्यक्त गर्नु भयो ।

सङ्घारामका मुख्य दायिका रत्नमाया शाक्यले यस भिक्षु तालीम केन्द्र चिरस्थायीका लागि रु. १११११- अक्षय कोषको लागि प्रदान गरी अरु पनि आर्थिक सहायता दिने आश्वासन दिनु भयो । सो दिन रु. ३२०००/- को अर्थ लङ्कलन भएको थियो । यस कुलपुत्रहरूको प्रव्रज्याको लागि लुम्बिनी विहारवासी भिक्षु विमला-नन्दद्वारा १२ जोर चीवर र कीर्तिपुर नगर मण्डपको तर्फवाट १० जोर चीवर पनि प्रदान भएको थियो ।

(नेपाल भाषा)

ज्ञानमाला भजन मुँज्या

११०७ गुंला गा ६, यल-

थनया अक्षेश्वर महाविहारय् ये, यल, स्वप

पांगा व किपूया ज्ञानमाला भजन मुँज्या सुरु जुल। थुकुन्हु सुथसिया ५ ता:निसें बहनीसिया ६ खा: तक भजन जुल। थुगु मुँज्याया उलेजया यल नगर पञ्चायतया प्रधानपंचं यानादीगु खः। थुकी बवतिकाःपि भजनखलःत मध्यय् यलया न्याःखाचोक ज्ञानमाला भजन खलः, नागवहाल भजन खलः, श्रीबाहा: भजन खलः, हःखा भजन खलः बूबाहा:-उवाहा भजन खलः, ख्वपया दीपं-कर भजन खलः, ख्वप भजन खलः, किपूया ज्ञानमाला भजन खलः, पांगाया भजन खलः व येँया सीधः भजन खलः, स्वयम्भू भजन खलः व अन्नपूर्ण भजन खलः खः।

गुंलाया धर्मदेशना

११०७ गुंला गा ३०, ये-

थुखुसीया गुंला लछियंक धर्मदेशना जूगु ली येँया श्रीधः विहार, यलया मणिमण्डप विहार व ख्वपया दीपंकर विहारया भिक्षु अन-गारिका पिनिपाखें सम्पन्न जुल।

अनिच्चावत संखारा

११०७ चौलागा १३, मकवानपुर-

ज्ञानमाला संघ हेटौडाया सचिव रेवतीराज शाक्य ५४ दँया बैसय् वैशाख १३ गते परलोक जूगुलि ज्ञानमाला संघ हेटौडां वस्पोलया पुण्य-स्मृतिइ श्रद्धांजली देछानाः छगु मिनेट मौन धारणा याःगुया नापं ज्ञानमाला भजन नं यात।

पंज्रां कुन्हु समारोह जुल

११०७ गुंला गा १३, ये-

थनया कोहिटी बाहालय् नेपाल बौद्ध समा-

जया आयोजनाय् बुद्ध व शान्तिक्षेत्र विषये प्रव-चन गोष्ठी जुल। उव्यलय् मूपाहाँया आसनं पराष्ट्र तथा भूमिसुधार मन्त्री शैलेन्द्रकुमारं गोष्ठीया उद्घाटन यासे धैदिल- बुद्धया उपदेशं हे विश्वय् शान्ति वै। ऊ जुँ तैविज्याःगु शान्ति क्षेत्रया प्रस्ताव विश्व न्यनावंगुलि बुद्ध जन्मय् जूगु देशया इच्छा साकार ज्वीत बुद्धया प्रेरणां यकों तिवः व्यु।

उव्यलय् नेपाल बौद्ध समाजया संरक्षक भूतपूर्व सहायक मन्त्री रा. प. स. प्रेमबहादुर शाक्यं बौद्ध तीर्थस्थल स्वयम्भू स्वदेश विदेशया सकल मानवयात खुल्ला दुगु व थन पर्यटन विकास ज्वीफुगु यक्वं तथ्यत दुगुलि थनया विकास याये हथाय् जुल धैविज्यासे ऊ जुजुया शान्तिया कामनायात पूरा यायेत बुद्धया उपदेशं तःधंगु तिवः वीगु खँ न्ह्यथाँसे ऊ फुक छ्वी छपाँय् जुयाः ऊ जुजुया मूताः पूवके माःगु दु धैविज्यात।

उगु हे इलय् नेपाल बौद्ध समाजया सांस्कृ-तिक सचिव सुवर्ण शाक्यं पञ्चदानया विशेष महत्व व पञ्चदान नामकरण जूगुया विषये सा-स्कृतिक व व्यावहारिक खँ न्ह्यथनाविज्यात।

सभापतिया थासं समाजया अध्यक्ष भिथु सुशोभनं विश्व थाहाँ वयेत व न्यंकभनं शान्ति वयेत बुद्ध हे जक अपरिहार्य खः धैविज्यात। थथे हे वद्री कालं धन्यवाद ज्ञापन यानाः राज-नैतिक पञ्चशील नं बुद्धया पञ्चशीलया आधारय् हे न्ह्यव्ययातःगु खः धैदिल। थुकुन्हु भगवान् बुद्धयात लुमंकाः गीत वादन जूगुया नापं श्रीधः भजन खलःपाखें भजन जुयाः गोष्ठी बवचाल।